МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Татарстан

Управление образования Исполнительного комитета

муниципального образования г. Казани.

МБОУ "Лицей № 149"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
МО ГЦ Руководитель	Заместитель директора по УР______	Директор лицея № 149
______КалимуллинаР.Ш.	Хуснутдинова Р.Р.	__________Вафина Ф.Г
Протокол № 1 от «28» 08.2024 г.	от «28» 08.2024 г.	Приказ № 196-24 от «28» 08.2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА 2

учебного предмета «Родная (татарская) литература»

для обучающихся 5-9 классов

г.Казань 2024

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Татарстан

Управление образования Исполнительного комитета

муниципального образования г. Казани.

МБОУ "Лицей № 149"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
МО ГЦ Руководитель	Заместитель директора по УР_______	Директор лицея № 149
_______ КалимуллинаР.Ш.	Хуснутдинова Р.Р.	__________Вафина Ф.Г
Протокол № 1 от «28» 08.2024 г.	от «28» 08.2024 г.	Приказ № 196-24 от «28» 08.2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА 2

учебного предмета «Родная (татарская) литература»

для обучающихся 5-9 классов

г.Казань 2024

Рабочая программа по учебному предмету «Родная (татарская) литература».

Рабочая программа по учебному предмету «Родная (татарская) литература» (предметная область «Родной язык и родная литература») (далее соответственно – программа по родной (татарской) литературе, родная (татарская) литература, татарская литература) разработана для обучающихся, слабо владеющих родным (татарским) языком, и включает пояснительную записку, содержание обучения, планируемые результаты освоения программы по родной (татарской) литературе.

Пояснительная записка отражает общие цели изучения родной (татарской) литературы, место в структуре учебного плана, а также подходы к отбору содержания, к определению планируемых результатов.

Содержание обучения раскрывает содержательные линии, которые предлагаются для обязательного изучения в каждом классе на уровне основного общего образования.

Планируемые результаты освоения программы по родной (татарской) литературе включают личностные, метапредметные результаты за весь период обучения на уровне основного общего образования, а также предметные результаты за каждый год обучения.

Пояснительная записка.

1. Программа по родной (татарской) литературе разработана с целью оказания методической помощи учителю в создании рабочей программы по учебному предмету.

2. Татарская литература, являясь носительницей важных культурных ценностей, смыслов, духовно-нравственных представлений, содействует познанию и усвоению жизненной философии татарского народа, участвует в формировании национального самосознания, самоидентификации и общероссийского гражданского сознания обучающихся.

3. Изучение родной литературы способствует познанию жизни и моделированию действительности, создаёт при помощи изобразительно-выразительных средств художественную картину мира и вызывает определённое отношение к ней, обладает высокой степенью эмоционального воздействия. С литературным образованием связано воспитание читателя, осознающего значимость чтения и изучения литературы для своего дальнейшего личностного развития, способного аргументировать своё мнение и оформлять его словесно в устных и письменных высказываниях, формирование потребности в систематическом чтении как средстве познания мира и себя в этом мире, гармонизации отношений человека и общества.

4. Изучение родной (татарской) литературы в 5–9 классах обеспечивает постижение обучающимися произведений татарской литературы, развитие навыков интерпретации и анализа с использованием принципов единства художественной формы и содержания; создание условий для развития национального самосознания, осознания этнической принадлежности, приобретения системных знаний об истории, языке, культуре, мировоззрении, менталитете, философии народа. Программа по родной (татарской) литературе обеспечивает межпредметные связи с другими учебными предметами гуманитарного цикла, особенно с учебными предметами «Родной (татарский) язык» и «Литература».

5. В содержании программы по родной (татарской) литературе выделяются следующие содержательные линии:

устное народное творчество (сказки (волшебные, бытовые, сказки о животных), мифы, предания, легенды, малые жанры устного народного творчества (загадки, пословицы и поговорки), татарские народные песни, дастаны, баиты; татарский фольклор представлен в 5–8 классах);

татарская литература по периодам (рассмотрение литературного произведения как самостоятельного произведения искусства в сложном литературном процессе; изучение татарской литературы в соответствии с этапами её развития; наблюдение за воспроизведением исторических событий в родной литературе, расширение представлений о роли татарской литературы в историческом процессе);

теория литературы (освоение теоретико-литературных понятий в процессе изучения конкретных литературных произведений: рассмотрение проблемы рода и жанров литературы в процессе наблюдения за неразрывной связью между временем и формами искусства; в 5 классе на примере отдельных произведений изучаются особенности прозы, лирики и драмы; в 6 классе рассматриваются приёмы создания образности в произведениях лирики, в жанре рассказа и повести, лиро-эпических, драматических произведениях, а также в произведениях фантастического, автобиографического характера; в 7 классе обучающиеся познают жанровые характеристики рассказа, повести, романа, драмы, лирических и лиро-эпических произведений); в 8 классе объектом изучения становятся литературные приёмы (пейзаж, портрет, символ, художественная деталь и другие); в 9 классе изучается история татарской литературы.

6. Изучение родной (татарской) литературы направлено на достижение следующих целей:

воспитание ценностного отношения к родной (татарской) литературе как существенной части родной культуры;

приобщение обучающихся к культурному наследию и традициям своего народа;

формирование грамотного читателя, способного использовать свою читательскую деятельность как средство для самообразования.

7. Достижение поставленных целей реализации программы по родной (татарской) литературе предусматривает решение следующих задач:

развитие умений анализировать и интерпретировать художественный текст;

приобщение обучающихся к родной (татарской) литературе как искусству слова через введение элементов литературоведческого анализа, ознакомление с теоретико-литературными понятиями;

знакомство с татарским литературным процессом и осознание его связи с историческим процессом;

развитие коммуникативных умений обучающихся (устной и письменной диалогической и монологической речи на татарском языке);

формирование читательского кругозора;

формирование нравственных и эстетических чувств обучающихся;

развитие способностей к творческой деятельности на родном (татарском) языке;

овладение общеучебными умениями и универсальными учебными действиями.

8. Общее число часов, рекомендованных для изучения родной (татарской) литературы – 170 часов: в 5 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 6 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 7 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 8 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 9 классе – 34 часа (1 час в неделю).

Содержание обучения в 5 классе.

1. Мифы.

Понятие о мифе. Происхождение мифов, их классификация. Татарские народные мифы.

1.1. Мифы: «Җил иясе җил чыгара» («Откуда появляется ветер»), «Тавык» («Курица»).

2. Фольклор. Устное народное творчество как народное достояние.

Особенности фольклорных произведений. Основные жанры фольклора.

2.1. Сказки. Отображение национального характера в сказках. Виды сказок.

Татарские народные сказки: «Хәйләкәр төлке» («Хитрая лиса»), «Өч кыз» («Три дочери»).

2.2. Предания и легенды. Особенности жанра. Отличие легенд от преданий.

Легенда «Зөһрә кыз» («Девушка Зухра»).

Предание «Шәһәр нигә Казан дип аталган» («Почему город назвали Казанью»).

2.3. Малые жанры устного народного творчества.

Загадки, пословицы, поговорки.

3. Татарская литература.

3.1. Литературная (авторская) сказка. Фольклорные традиции в литературной сказке. Художественный вымысел в литературной сказке.

Г. Тукай, «Шүрәле» («Шурале»). Мифологический сюжет сказки. Поэтические особенности сказки-поэмы. Художественный смысл сказки. Образ Шурале в искусстве.

3.2. Проза. Эпические произведения, их особенности.

Ф. Яруллин, «Кояштагы тап» («Пятно на солнце»). Тема нравственности. Понятия честности, милосердия, взаимовыручки и взаимоподдержки.

3.3. Басня. Особенности жанра. Герои, композиция.

Г. Тукай, «Умарта корты һәм чебеннәр» («Пчела и мухи»).

3.4. Лирические произведения. Особенности лирических произведений.

М. Джалиль, «Кызыл ромашка» («Красная ромашка»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата.

М. Аглямов, «Матурлык минем белән» («Красота всегда со мной»). Тема красоты. Умение видеть красоту.

Р. Миннуллин, «Әни, мин көчек күрдем» («Мама, я видел щенка»). Детская мечта. Сострадание и милосердие.

Ш. Галиев, «Һәркем әйтә дөресен» («Каждый говорит правду»).

3.5. Драматические произведения.

Т. Миннулин, «Гафият турында әкият» («Сказка о Гафияте»). Фольклорное начало в произведении. Сказочные персонажи.

4. Теория литературы.

Миф, устное народное творчество, фольклор, сказка, волшебная сказка, бытовая сказка, сказка о животных, повтор, предание, легенда, загадка, пословица, поговорка, литературная сказка, художественный вымысел, мифический образ, эпос, лирика, драма, образ, лирический герой, басня, эпитет, тема, юмор, главный герой, второстепенный герой.

Содержание обучения в 6 классе.

1. Гимн. Гимн России. Гимн Татарстана.

2. Устное народное творчество.

2.1. Татарские народные песни: классификация (лирические, исторические, игровые и обрядовые песни, частушки). Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. Роль песни в жизни людей.

Песни: «Иске кара урман» («Старый дремучий лес»).

3. Татарская литература.

3.1. Образ в лирическом произведении. Средства выражения переживаний лирического героя.

Р. Ракипов «Мин яратам сине, Татарстан» («Я люблю тебя, Татарстан!»). Образ Родины. Чувства гордости и любви к родному краю.

Дардменд «Кил, өйрән» («Давай учись»). Роль родного языка в жизни человека. Понимание необходимости изучения других языков. Борьба за чистоту языка.

Р. Файзуллин «Туган тел турында бер шигырь» («Стихотворение о родном языке»).

Ф. Яруллин «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» («Вы самый прекрасный человек»). Образ учителя в литературе. Отношение к нему лирического героя.

Л. Лерон «Фашист очып үтте» («Фашист пролетел»). Картины военного времени. Трагизм. Образ врага.

Ш. Галиев «Пәрәмәч» («Перемяч»). Приёмы создания комичности в лирическом произведении.

Х. Такташ «Әй, җырлыйсы килә шушы җырны» («Так хочется спеть эту песню»). Образ малой родины. Ностальгия по прошлому, счастливому детству.

3.2. Образная система произведений фантастики.

К. Насыри «Әбугалисина» («Авиценна»). Образ Авиценны. Фантастический сюжет в повести. Просветительские идеи в произведении. Олицетворение добра и зла. Утверждение идеи необходимости обществу знания, которое служит благородным целям. Роль антитезы в композиции произведения.

3.3. Аллегорическая образность.

Г. Рахим «Яз әкиятләре» («Весенние сказки»). Условность и аллегорическая образность.

3.4. Особенности образной системы в автобиографических произведениях.

Г. Тукай «Исемдә калганнар» (отрывок из автобиографической повести) («Мои воспоминания»). Образ маленького Тукая. Условность воспоминаний литературного героя.

3.5. Образность в жанре рассказа и повести.

Г. Ибрагимов «Алмачуар» («Чубарый»). Образы природы в произведении. Пейзаж. Красота и сила природы. Психологизм в раскрытии характеров литературных героев. Система образов в рассказе. Любовь героя произведения к лошади. Нравственные устои татарской деревни.

Р. Мухаммадиев «Беренче умырзая» («Первый подснежник»). Образ природы. Бережное отношение к природе. Связь поколений. Чистота помыслов.

А. Еники «Матурлык» («Красота»). Духовная красота человека. Любовь между матерью и сыном. Образ Бадретдина.

3.6. Образная система в лиро-эпических произведениях.

М. Джалиль «Сандугач һәм чишмә» («Соловей и родник»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата. Образы природы. Жанр баллады.

3.7. Особенности образной системы в драматических произведениях.

Г. Камал «Беренче театр» («Первый театр»). Комический характер конфликта в произведении. Приёмы воссоздания комичности образов. Просветительские идеи в комедии. Комический характер конфликта в произведении.

4. Теория литературы.

Гимн, песня, лирическое «я», образ автора, метафора, идея, проблема, стихосложение, ритм, рифма, стих, строфа, фантастический образ, образ повествователя, антитеза, аллегория, автобиографическое произведение, комедия, характер, тип.

Содержание обучения в 7 классе.

1. Устное народное творчество. Исследователи устного народного творчества (Г. Тукай, Г. Ибрагимов, Х. Ярми и другие).

1.1. Баит – оригинальный жанр татарского фольклора. Жанровые особенности. Виды баитов.

Баит «Сак-Сок бәете» («Баит о Сак-Соке»).

2. Татарская литература.

2.1. Рассказ как эпический жанр. Особенности жанра рассказа.

Ш. Камал «Буранда» («В метель»). Приёмы эмоционального воздействия на читателя. Образ матери.

Р. Галиуллин «Сәлам» («Привет»). Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование.

2.2. Жанр повести. Особенности жанра.

Г. Баширов «Туган ягым – яшел бишек» («Родимый край – зелёная колыбель») (отрывки). Образ жизни

татарского народа. Духовное богатство человека, нравственные принципы. Изображение национальных традиций и обычаев. Автобиографизм повести. Фольклоризм в литературе.

М. Магдеев «Без – кырык беренче ел балалары» («Мы – дети сорок первого года») (отрывки). Изображение трудностей военных и послевоенных лет. Образ подростка.

2.3. Роман. Жанровые особенности.

И. Гази «Онытылмас еллар» («Незабываемые годы»). Проблематика романа. Система образов. Отражение славного пути страны в её историческом развитии.

2.4. Жанр драмы.

Т. Миннуллин «Әлдермештән Әлмәндәр» («Старик Альмандар из Альдермыша»). Философские основы понятий жизни и смерти, ответственности перед обществом, честности, уважения к своему прошлому, вера в будущее. Образ сильного человека в произведении. Аллегория и условность. Конфликт как основа сюжета драматического произведения.

2.5. Жанры лирики: пейзажная, философская, гражданская, интимная лирика.

Х. Туфан «Кайсыгызның кулы җылы?» («У кого руки теплее»). Богатство и многообразие человеческих чувств и переживаний. Отношение поэта к родному языку.

Г. Тукай «Җәйге таң хатирәсе» («Летняя заря»). Образы природы.

С. Хаким «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» («На этих лугах, в этих долинах»). Образ родного края, мифологизация образа родины. Чувство гордости и восхищения великими личностями татарского народа.

Г. Авзал «Бу – Ватан» («Это – Родина»). Национальный образ народа.

Н. Арсланов «Халкыма» («Моему народу»). Чувство гордости за свой народ, историю и культуру.

Р. Гаташ «Татар китабы» («Татарская книга»). Исторические личности татарского народа. Трагизм их судьбы. Книга – духовное богатство, символ красоты и вечности.

Р. Файзуллин «… Җыя кеше» («... Человек копит»). Смысл бытия. Сущность человека.

Р. Харис «Кеше кайчан матур» («Чем красив человек»). Внутренняя красота человека.

М. Мирза «Көздә бер мәл» («Одно мгновение осени»), «Моң» («Печаль»). Роль природы в раскрытии чувств и переживаний лирического героя.

Г. Мурат «Туган тел» («Родной язык»). Уважение к истории своего народа, чувство ответственности за сохранение родного языка.

2.6. Лиро-эпические жанры литературы. Жанр поэмы. Особенности поэмы. Жанр стихотворения в прозе. Особенности жанра.

Р. Файзуллин «Сәйдәш» («Сайдаш»). Поэма о жизни и творчестве известного татарского композитора С. Сайдашева. Противоречия в судьбе композитора.

Г. Кутуй «Сагыну» («Ностальгия»). Чувства любви к Родине, гордости за свой народ, надежда и вера в благополучное возвращение, раскрывающие чувство тоски по родной земле.

3. Теория литературы.

Баит, рассказ, сюжет, элементы сюжета, композиция, повесть, лирическое отступление, персонаж, роман, драма, конфликт, монолог, диалог, интимная лирика, пейзажная лирика, философская лирика, гражданская лирика, поэма, стихи в прозе (нэсер).

Содержание обучения в 8 классе.

1. Устное народное творчество.

1.1. Дастаны. Художественное своеобразие дастана. Виды дастанов.

Дастан «Идегэй» («Идегей») как памятник устного народного творчества. Реальная основа

произведения. Система образов в дастане. Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей.

2. Художественные приёмы в литературном произведении.

2.1. Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа. Функции пейзажа.

Творчество Г. Баширова «Җидегән чишмә» («Семерица»). (отрывки). Нравственные истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа. Картины природы родного края.

Н. Арсланов «Яз» («Весна»). Образ весенней природы. Функции пейзажа в стихотворении.

2.2. Портрет как художественный приём. Функции портрета в произведении. Виды портрета: портрет-описание, портрет-сравнение, портрет-впечатление, психологический портрет.

Ф. Хусни «Йөзек кашы» («Перстень») (отрывки). Изображение перипетий в судьбе человека. Светлые лирические чувства героев произведения. Трагический финал любви.

Ш. Зигангирова «Татар кызына» («Татарской девушке»). Выразительные средства в портретной характеристике персонажа. Воспевание красоты татарской девушки.

2.3. Художественная деталь в литературном произведении. Функции художественной детали. Выделительная и психологическая виды художественной детали. Образы-вещи в литературном произведении.

Творчество А. Еники «Әйтелмәгән васыять» («Невысказанное завещание»). Система образов. Проблематика повести. Потеря нравственных ориентиров в обществе. Судьба татарской нации. Философское значение понятия «завещание». Образы-вещи в произведении. Художественная деталь в раскрытии идеи произведения.

Х. Туфан «Каеннар сары иде» («Берёзы стали жёлтыми»). Образ ребёнка. Функции художественной детали в описании литературного образа.

2.4. Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Художественный образ-символ.

Дардменд «Кораб» («Корабль»). Изображение судьбы нации, народа в образах корабля, бури, волны и пропасти. Связь человека со Вселенной, миром, единство с природой. Символическая образность в стихотворении.

Жизнь и творчество Ф. Яруллина «Җилкәннәр җилдә сынала» («Упругие паруса») (отрывки). Судьба человека. Сила воли и сильный характер. Образ сильного человека. Особенности портрета литературных героев.

2.5. Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания произведения.

А. Еники «Кем җырлады?» («Кто пел?»). Образ раненного лейтенанта, его чувства и переживания в последние моменты жизни. Образ татарской песни. Психологические приёмы в рассказе.

2.6. Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы.

Творчество А. Кутуя «Тапшырылмаган хатлар» («Неотосланные письма»). Эпистолярный жанр в литературе. Проблема любви и создания семьи, её разрешение в повести. Отношение автора к образам Галии и Искандера. Романтическое изображение нового человека. Хронотопические образы.

М. Галиев «Кичке сурәт» («Вечерний пейзаж»). Бинарные оппозиции в определении идеи произведения.

3. Теория литературы.

Дастан, пейзаж, портрет, художественная деталь, образы-вещи, собирательный образ, художественное время и пространство (хронотоп), психологизм, символизм, символический образ, эпистолярный стиль,

исторический роман, романтизм, романтический образ.

Содержание обучения в 9 классе.

1. Литература как искусство слова. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Периодизация татарской литературы.

2. История татарской литературы.

2.1. Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII – первой половины XIII веков. Особенности периода.

Кул Гали «Кыйссаи Йосыф» («Сказание о Юсуфе»). Образы Юсуфа и Зулейхи. Сила любви. Идеи гуманизма и справедливости. Художественное своеобразие поэмы. Связь коранических сюжетов с татарской литературой.

2.2. Литература XIII – первой половины XV веков. Общая характеристика литературы данного периода.

С. Сараи «Сөһәйл вә Гөлдерсен» («Сухайль и Гульдурсун»). Идейно-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие. Противопоставление любви жестокости и несправедливости.

2.3. Татарская литература периода Казанского ханства. Особенности развития татарской литературы данного периода.

Кул Шариф «Гафил торма» («Не будь неучем»). Дидактическое содержание, назидательность литературы. Единство религиозного и светского содержания. Роль знаний в жизни человека.

2.4. Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. Суфийская литература. Нравственно-философское направление литературы.

М. Колый Хикметы. Проблематика хикметов. Духовные переживания, нравственные устои лирического героя.

2.5. Татарская литература XVIII века. Особенности развития татарской литературы XVIII века. Сближение литературы с жизнью народа.

Г. Утыз Имяни «Гыйлемнең өстенлеге турында» («О преимуществе знания»), «Егет булу турында» («О мужестве»), «Татулык турында» («О дружбе»). Назидательный характер произведений. Связь знания с трудом. Беседа о честности, справедливости, щедрости, терпении, воспитание нравственности с молодых лет.

2.6. Татарская литература XIX века. Особенности развития татарской литературы в XIX веке. Просветительское движение у татар. Становление реалистической поэзии. Тематика произведений.

Творчество Г. Кандалый «Сәхипҗәмал» («Сахибджамал») (отрывок). Прославление в поэме чувства великой любви. Описание красоты женщины. Взаимосвязь идейно-эстетических находок автора с развитием общественного сознания.

Жизнь и творчество К. Насыри «Кырык бакча» («Сорок садов»). Нравственные качества. Духовная красота человека.

Биография М. Акъегетзадэ. Повесть «Хисаметдин менла» («Хисаметдин менла»). Просветительские идеи в произведении. Проблема героя времени. Просветительский реализм.

2.7. Татарская литература начала XX века. Особенности татарской литературы начала XX века. Приобщение татарской литературы к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры.

Жизнь и творчество Г. Тукая. Стихотворения «Милләткә» («К нации»). Чувства любви и уважения к своему народу, к нации. Глубина переживаний лирического героя о судьбе татарского народа. Отражение фольклорных мотивов в творчестве поэта.

Жизнь и творчество Дардменда. Стихотворения «Видагъ» («Расставание»). Тема родины. Противопоставление Отчизны родному народу.

Жизнь и творчество С. Рамиева. «Таң вакыты» («На рассвете»). Переживания лирического героя за свой народ, желание видеть его свободным, образованным, прогрессивным. Особенности романтического героя.

Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Сөннәтче бабай» («Суннатчи бабай»). Нравственные качества татарского народа.

Жизнь и творчество Ф. Амирхана «Хәят» («Хаят»). Противостояние культов красоты, женственности, любви с консервативной нравственностью. Глубокий лиризм переживаний главной героини. Влияние среды на формирование мировоззрения героини. Система образов.

2.8. Татарская литература 1920-1930-х годов. Особенности татарской литературы данного периода

Жизнь и творчество Х. Такташа «Мәхәббәт тәүбәсе» («Раскаяние в любви»). Авторская позиция в отношении героев произведения. Отрицательное отношение автора к идее «свободной любви».

2.9. Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. Особенности татарской литературы данного периода.

Жизнь и творчество М. Джалиля «Моабит дәфтәрләре» («Моабитская тетрадь»): «Җырларым» («Мои песни»). История возвращения «Моабитских тетрадей» на родину поэта. Тема мужества и героизма. Чувства и переживания лирического героя. Поэтические приёмы в создании стихотворений.

Жизнь и творчество Ф. Карима «Кыр казы» («Дикий гусь»). Чувство тоски по Родине, по родным и близким.

2.10. Татарская проза 1960-1980-х годов. Особенности татарской прозы данного периода.

А. Гилязов «Өч аршын җир» («Три аршина земли»). Художественное осмысление национальных черт характера человека, находящегося вдали от Родины. Роль хронотопа дороги в раскрытии характера главного героя произведения.

2.11. Татарская лирика 1960-1980-х годов. Особенности татарской лирики данного периода.

Творчество Р. Файзуллина «Нюанслар иле» («Страна нюансов»): «Чынлык» («Действительность»), «Вакыт» («Время»), «Көзге яңгыр» («Осенний дождь»), «Язгы кәеф» («Весеннее настроение»). Философские размышления поэта о времени, истории, жизни.

Творчество Р. Хариса «Ак сөлге» («Белое полотенце»). Проблема сохранения национальных традиций.

2.12. Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Особенности татарской драматургии данного периода.

Творчество Т. Миннуллина «Дуслар җыелган җирдә» («Когда собираются друзья»). Нравственные проблемы в произведении.

2.13. Татарская литература рубежа XX-XXI веков. Особенности развития татарской литературы данного периода.

Творчество Р. Миннуллина «Һәйкәлләрне тыңлыйк!» («Что говорят памятники»). Гимн мужеству и героизму советского народа.

2.14. Развитие современной татарской литературы. Обзор. Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами.

А. Ахметгалиева «Кайтаваз» («Эхо»). Отношения между матерью и детьми. Роль матери в жизни человека.

3. Теория литературы.

Литературный процесс, периоды развития литературы, религиозная литература, светская литература, дидактизм, хикметы, просветительский реализм, музыкальная драма, авторская позиция.

Планируемые результаты освоения программы по родной (татарской) литературе на уровне основного общего образования.

1. В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут сформированы следующие личностные результаты:

1) гражданского воспитания:

готовность к выполнению обязанностей гражданина и реализации его прав, уважение прав, свобод и законных интересов других людей, активное участие в жизни семьи, образовательной организации, местного сообщества, родного края, страны, в том числе в сопоставлении с ситуациями, отражёнными в литературных произведениях;

неприятие любых форм экстремизма, дискриминации, понимание роли различных социальных институтов в жизни человека, представление об основных правах, свободах и обязанностях гражданина, социальных нормах и правилах межличностных отношений в поликультурном и многоконфессиональном обществе, в том числе с использованием примеров из родной (татарской) литературы;

готовность к разнообразной совместной деятельности, стремление к взаимопониманию и взаимопомощи, в том числе с использованием примеров из литературы; активное участие в самоуправлении в образовательной организации, готовность к участию в гуманитарной деятельности;

2) патриотического воспитания:

осознание российской гражданской идентичности в поликультурном и многоконфессиональном обществе, проявление интереса к познанию родного (татарского) языка и родной (татарской) литературы, истории, культуры Российской Федерации, своего края в контексте изучения произведений татарской литературы, а также русской литературы;

ценностное отношение к достижениям своей Родины – России, к науке, искусству, спорту, технологиям, боевым подвигам и трудовым достижениям народа, в том числе отражённым в художественных произведениях;

уважение к символам России, государственным праздникам, историческому и природному наследию и памятникам, традициям разных народов, проживающих в родной стране, обращая внимание на их воплощение в татарской литературе;

3) духовно-нравственного воспитания:

ориентация на моральные ценности и нормы в ситуациях нравственного выбора с оценкой поведения и поступков персонажей литературных произведений;

готовность оценивать своё поведение и поступки, а также поведение и поступки других людей с позиции нравственных и правовых норм с учётом осознания последствий поступков;

активное неприятие асоциальных поступков, свобода и ответственность личности в условиях индивидуального и общественного пространства;

4) эстетического воспитания:

восприимчивость к разным видам искусства, традициям и творчеству своего и других народов, понимание эмоционального воздействия искусства, в том числе изучаемых литературных произведений;

осознание важности художественной литературы и культуры как средства коммуникации и самовыражения;

понимание ценности отечественного и мирового искусства, роли этнических культурных традиций и народного творчества;

стремление к самовыражению в разных видах искусства;

5) физического воспитания, формирования культуры здоровья и эмоционального благополучия:

осознание ценности жизни с использованием собственного жизненного и читательского опыта, ответственное отношение к своему здоровью и установка на здоровый образ жизни (здоровое питание,

соблюдение гигиенических правил, сбалансированный режим занятий и отдыха, регулярная физическая активность);

осознание последствий и неприятие вредных привычек (употребление алкоголя, наркотиков, курение) и иных форм вреда для физического психического здоровья, соблюдение правил безопасности, в том числе правил безопасного поведения в Интернет-среде;

способность адаптироваться к стрессовым ситуациям и меняющимся социальным, информационным и природным условиям, в том числе осмысляя собственный опыт и выстраивая дальнейшие цели, умение принимать себя и других, не осуждая;

умение осознавать эмоциональное состояние себя и других, опираясь на примеры из литературных произведений, умение управлять собственным эмоциональным состоянием, сформированность навыка рефлексии, признание своего права на ошибку и такого же права другого человека с оценкой поступков литературных героев;

6) трудового воспитания:

установка на активное участие в решении практических задач (в рамках семьи, образовательной организации, населенного пункта, родного края) технологической и социальной направленности, способность инициировать, планировать и самостоятельно выполнять такого рода деятельность;

интерес к практическому изучению профессий и труда различного рода, в том числе на основе применения изучаемого предметного знания и знакомства с деятельностью героев на страницах литературных произведений;

осознание важности обучения на протяжении всей жизни для успешной профессиональной деятельности и развитие необходимых умений для этого;

готовность адаптироваться в профессиональной среде; уважение к труду и результатам трудовой деятельности, в том числе при изучении произведений татарского фольклора и литературы, осознанный выбор и построение индивидуальной траектории образования и жизненных планов с учетом личных и общественных интересов и потребностей;

7) экологического воспитания:

ориентация на применение знаний из социальных и естественных наук для решения задач в области окружающей среды, планирования поступков и оценки их возможных последствий для окружающей среды;

повышение уровня экологической культуры, осознание глобального характера экологических проблем и путей их решения;

активное неприятие действий, приносящих вред окружающей среде, в том числе сформированное при знакомстве с литературными произведениями, поднимающими экологические проблемы;

осознание своей роли как гражданина и потребителя в условиях взаимосвязи природной, технологической и социальной среды, готовность к участию в практической деятельности экологической направленности;

8) ценности научного познания:

ориентация в деятельности на современную систему научных представлений об основных закономерностях развития человека, природы и общества, взаимосвязях человека с природной и социальной средой с использованием изученных и самостоятельно прочитанных литературных произведений;

овладение языковой и читательской культурой как средством познания мира;

овладение основными навыками исследовательской деятельности с учётом специфики литературного образования, установка на осмысление опыта, наблюдений, поступков и стремление совершенствовать пути достижения индивидуального и коллективного благополучия;

9) обеспечение адаптации обучающегося к изменяющимся условиям социальной и природной среды:

освоение обучающимися социального опыта, основных социальных ролей, соответствующих ведущей деятельности возраста, норм и правил общественного поведения, форм социальной жизни в группах и сообществах, включая семью, группы, сформированные по профессиональной деятельности, а также в рамках социального взаимодействия с людьми из другой культурной среды, изучение и оценка социальных ролей персонажей литературных произведений;

способность во взаимодействии в условиях неопределённости, открытость опыту и знаниям других, способность действовать в условиях неопределенности, повышать уровень своей компетентности через практическую деятельность, в том числе умение учиться у других людей, осознавать в совместной деятельности новые знания, навыки и компетенции из опыта других;

навык выявления и связывания образов, способность формирования новых знаний, в том числе способность формулировать идеи, понятия, гипотезы об объектах и явлениях, в том числе ранее неизвестных, осознавать дефициты собственных знаний и компетентностей, планировать своё развитие;

умение оперировать основными понятиями, терминами и представлениями в области концепции устойчивого развития;

умение анализировать и выявлять взаимосвязи природы, общества и экономики;

умение оценивать свои действия с учётом влияния на окружающую среду, достижений целей и преодоления вызовов, возможных глобальных последствий;

способность осознавать стрессовую ситуацию, оценивать происходящие изменения и их последствия, опираясь на жизненный и читательский опыт, воспринимать стрессовую ситуацию как вызов, требующий контрмер, оценивать ситуацию стресса, корректировать принимаемые решения и действия, формулировать и оценивать риски и последствия, формировать опыт, находить позитивное в произошедшей ситуации, быть готовым действовать в отсутствии гарантий успеха.

2. В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут сформированы познавательные универсальные учебные действия, коммуникативные универсальные учебные действия, регулятивные универсальные учебные действия, умение совместной деятельности.

2.1. У обучающегося будут сформированы следующие базовые логические действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

выявлять и характеризовать существенные признаки объектов (художественных и учебных текстов, литературных героев и другие) и явлений (литературных направлений, этапов историко-литературного процесса);

устанавливать существенный признак классификации и классифицировать литературные объекты по существенному признаку, устанавливать основания для их обобщения и сравнения, определять критерии проводимого анализа;

с учётом предложенной задачи выявлять закономерности и противоречия в рассматриваемых литературных фактах и наблюдениях над текстом, предлагать критерии для выявления закономерностей и противоречий;

выявлять дефициты информации, данных, необходимых для решения поставленной учебной задачи;

выявлять причинно-следственные связи при изучении литературных явлений и процессов, проводить выводы с использованием дедуктивных и индуктивных умозаключений, умозаключений по аналогии, формулировать гипотезы об их взаимосвязях;

самостоятельно выбирать способ решения учебной задачи при работе с разными типами текстов

(сравнивать несколько вариантов решения, выбирать наиболее подходящий с учётом самостоятельно выделенных критериев).

2.2. У обучающегося будут сформированы следующие базовые исследовательские действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

использовать вопросы как исследовательский инструмент познания в литературном образовании;

формулировать вопросы, фиксирующие разрыв между реальным и желательным состоянием ситуации, объекта, и самостоятельно устанавливать искомое и данное;

формировать гипотезу об истинности собственных суждений и суждений других, аргументировать свою позицию, мнение;

проводить по самостоятельно составленному плану небольшое исследование по установлению особенностей литературного объекта изучения, причинно-следственных связей и зависимостей объектов между собой;

оценивать на применимость и достоверность информацию, полученную в ходе исследования (эксперимента);

самостоятельно формулировать обобщения и выводы по результатам проведённого наблюдения, опыта, исследования; владеть инструментами оценки достоверности полученных выводов и обобщений;

прогнозировать возможное дальнейшее развитие событий и их последствия в аналогичных или сходных ситуациях, а также выдвигать предположения об их развитии в новых условиях и контекстах, в том числе в литературных произведениях.

2.3. У обучающегося будут сформированы умения работать с информацией как часть познавательных универсальных учебных действий:

применять различные методы, инструменты и запросы при поиске и отборе литературной и другой информации или данных из источников с учётом предложенной учебной задачи и заданных критериев;

выбирать, анализировать, систематизировать и интерпретировать литературную и другую информацию различных видов и форм представления;

находить сходные аргументы (подтверждающие или опровергающие одну и ту же идею, версию) в различных информационных источниках;

самостоятельно выбирать оптимальную форму представления литературной и другой информации и иллюстрировать решаемые учебные задачи несложными схемами, диаграммами, иной графикой и их комбинациями;

оценивать надёжность литературной и другой информации по критериям, предложенным учителем или сформулированным самостоятельно;

эффективно запоминать и систематизировать эту информацию.

2.4. У обучающегося будут сформированы умения общения как часть коммуникативных универсальных учебных действий:

воспринимать и формулировать суждения, выражать эмоции в соответствии с условиями и целями общения, выражать себя (свою точку зрения) в устных и письменных текстах;

распознавать невербальные средства общения, понимать значение социальных знаков, распознавать предпосылки конфликтных ситуаций, находя аналогии в литературных произведениях, смягчать конфликты, вести переговоры;

понимать намерения других, проявлять уважительное отношение к собеседнику и корректно формулировать свои возражения, в ходе учебного диалога и (или) дискуссии задавать вопросы по существу обсуждаемой темы и высказывать идеи, нацеленные на решение учебной задачи и поддержание общения;

сопоставлять свои суждения с суждениями других участников диалога, обнаруживать различие и сходство позиций;

публично представлять результаты выполненного опыта (литературоведческого эксперимента, исследования, проекта);

самостоятельно выбирать формат выступления с учётом задач презентации и особенностей аудитории и в соответствии с ним составлять устные и письменные тексты с использованием иллюстративных материалов.

2.5. У обучающегося будут сформированы умения самоорганизации как части регулятивных универсальных учебных действий:

выявлять проблемы для решения в учебных и жизненных ситуациях, анализируя ситуации, изображённые в художественной литературе;

ориентироваться в различных подходах принятия решений (индивидуальное, принятие решения в группе, принятие решений группой);

самостоятельно составлять алгоритм решения учебной задачи (или его часть), выбирать способ решения учебной задачи с учётом имеющихся ресурсов и собственных возможностей, аргументировать предлагаемые варианты решений;

составлять план действий (план реализации намеченного алгоритма решения) и корректировать предложенный алгоритм с учётом получения новых знаний об изучаемом литературном объекте;

проводить выбор и брать ответственность за решение.

2.6. У обучающегося будут сформированы умения самоконтроля, эмоционального интеллекта, принятия себя и других как части регулятивных универсальных учебных действий:

владеть способами самоконтроля, самомотивации и рефлексии в литературном образовании;

давать оценку учебной ситуации и предлагать план её изменения;

учитывать контекст и предвидеть трудности, которые могут возникнуть при решении учебной задачи, адаптировать решение к меняющимся обстоятельствам;

объяснять причины достижения (недостижения) результатов деятельности, давать оценку приобретённому опыту, находить позитивное в произошедшей ситуации;

вносить коррективы в деятельность на основе новых обстоятельств и изменившихся ситуаций, установленных ошибок, возникших трудностей, оценивать соответствие результата цели и условиям;

различать, называть и управлять собственными эмоциями и эмоциями других;

выявлять и анализировать причины эмоций;

ставить себя на место другого человека, понимать мотивы и намерения другого, анализируя примеры из художественной литературы;

регулировать способ выражения своих эмоций;

осознанно относиться к другому человеку, его мнению, размышляя над взаимоотношениями литературных героев;

признавать своё право на ошибку и такое же право другого;

принимать себя и других, не осуждая;

проявлять открытость себе и другим;

осознавать невозможность контролировать всё вокруг.

2.7. У обучающегося будут сформированы умения совместной деятельности:

понимать и использовать преимущества командной (парной, групповой, коллективной) и индивидуальной работы при решении конкретной проблемы на уроках родной (татарской) литературы, обосновывать необходимость применения групповых форм взаимодействия при решении поставленной задачи;

принимать цель совместной учебной деятельности, коллективно строить действия по её достижению: распределять роли, договариваться, обсуждать процесс и результат совместной работы;

обобщать мнения нескольких человек, проявлять готовность руководить, выполнять поручения, подчиняться;

планировать организацию совместной работы на уроке родной (татарской) литературы, определять свою роль (с учётом предпочтений и возможностей всех участников взаимодействия), распределять задачи между членами команды, участвовать в групповых формах работы (обсуждения, обмен мнений, «мозговые штурмы» и иные);

выполнять свою часть работы, достигать качественного результата по своему направлению и координировать свои действия с другими членами команды;

оценивать качество своего вклада в общий результат по критериям, сформулированным участниками взаимодействия на литературных занятиях;

сравнивать результаты с исходной задачей и вклад каждого члена команды в достижение результатов, разделять сферу ответственности и проявлять готовность к предоставлению отчёта перед группой.

3. Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения в 5 классе обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы (правильно передавать эмоциональное содержание произведения, точно воспроизводить стихотворный ритм);

различать основные жанры фольклора и художественной литературы (миф, фольклорная и литературная сказка, загадка, пословица, поговорка, предание, легенда, баит, басня, рассказ, повесть, лирическое стихотворение, пьеса); отличать прозаические тексты от поэтических;

эмоционально откликаться на прочитанное, делиться впечатлениями о произведении;

определять и формулировать тему, основную мысль прочитанных произведений;

формулировать вопросы по содержанию произведений;

участвовать в обсуждении прочитанного;

обосновывать свои суждения с использованием текста;

характеризовать литературного героя, оценивать его поступки;

пересказывать художественный текст (подробно, сжато);

составлять простой план художественного произведения;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ, эпос, лирика, драма, тема, идея, юмор и другие);

создавать собственный письменный текст: давать развёрнутый ответ на вопрос (объёмом не менее 20-30 слов), связанный со знанием и пониманием литературного произведения.

4. Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения в 6 классе обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;

определять и формулировать тему, идею, проблематику прочитанных произведений;

характеризовать литературного героя, создавать его словесный портрет на основе авторского описания и художественных деталей;

сопоставлять персонажей одного произведения по сходству и контрасту;

формулировать свою точку зрения и понимать смысл других суждений;

пересказывать художественный текст, используя разные виды пересказа (подробный, сжатый, выборочный, творческий);

составлять простой план художественного произведения, в том числе цитатный;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ автора, проблема, характер, тип, метафора и другие);

писать сочинение по личным впечатлениям, по картине и по предложенной тематике.

5. Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения в 7 классе обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;

определять и формулировать проблему прочитанных произведений;

соотносить содержание и проблему художественных произведений;

характеризовать литературного героя, его внешность и внутренние качества, поступки и отношения с другими героями;

анализировать произведение, используя изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (рассказ, повесть, роман, жанры лирики, комедия, драма, сюжет, диалог, монолог, композиция и другие);

определять род и жанр литературного произведения;

выявлять характер конфликта в произведении;

писать сочинения по предложенной литературной тематике (с использованием одного произведения).

6. Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения в 8 классе обучающийся научится:

определять и формулировать тематику, проблематику и идейное содержание прочитанных произведений;

анализировать литературное произведение; определять род и жанр литературного произведения на основе анализа важнейших особенностей его содержания и формы; характеризовать в произведениях конфликт (внешний и внутренний);

определять роль художественной детали, выявлять её художественную функцию;

характеризовать особенности строения сюжета и композиции; определять стадии развития действия в художественных произведениях;

определять роль пейзажа и интерьера в произведении;

определять элементы психологизма в литературном произведении;

выявлять языковые особенности произведения; определять в тексте художественные средства и характеризовать их роль в литературном произведении;

участвовать в дискуссии о прочитанном, формулировать свою точку зрения, аргументированно ее отстаивать, понимать смысл других суждений;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (просветительский реализм, реалистическая проза, символ и другие);

писать сочинение по предложенной литературной тематике (с использованием одного или нескольких произведений одного писателя).

7. Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения в 9 классе обучающийся научится:

соотносить содержание и проблематику художественных произведений со временем их написания и отображённой в них эпохой; выделять основные этапы историко-литературного процесса;

иметь представление о фактах из биографии писателя и сведений об историко-культурном контексте его творчества;

характеризовать особенности строения сюжета и композиции, конфликта;

выявлять в художественном произведении и различать позиции героев, повествователей;

воспринимать литературное произведение как художественное высказывание автора, выявлять авторскую позицию;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (литературный процесс, периоды развития литературы, авторская позиция и другие);

писать сочинение по предложенной литературной тематике (с использованием одного или нескольких произведений одного писателя, произведений разных писателей).

Аңлатма язуы

Туган (татар) телдәге әдәбият. 5 сыйныф: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 196 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 6 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 112 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 6 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 182 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 7 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 212 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 7 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 120 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 8 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 224 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 8 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 216 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 9 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 224 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 89 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 246 б.

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият»ны өйрәнү башлангыч сыйныфларда алган белемнәрне тирәнәйтү, үстерүне, укучыларны татар халкының күп гасырлык әдәби, мәдәни мирасы белән таныштыруны күздә тота. Шул нигездә милли үзаңны үстерү, этник чыгышыңны аңлау, тарих, тел, мәдәният, дөньяга караш, менталитет, үз халкыңның фәлсәфи карашлары турында системалы белемнәр алу өчен шартлар

тудыруны, әдәбиятны сәнгатьнең бер төре буларак кабул итүне, форма һәм эчтәлек бердәмлеге принципларына таянып аның асылын аңлауны, шәрехли алуны, анализлау күнекмәләрен үстерүне тәэмин итә.

Укучыны халкыбызның мәдәни байлыгының зур бер өлешен тәшкил иткән әдәби мираска якынайту, андагы кыйммәтләрне аңлый, хөрмәт итә һәм куллана белергә, уку эшчәнлеген тормышта белем туплау, аны файдалана белергә өйрәтү уку предметының максат булып тора.

Уку предметын өйрәнүнең бурычлары:

– әдәби текстны шәрехләү, анализлау һәм аңлату күнекмәләрен үстерү;

– әдәби-теоретик төшенчәләр белән танышу, әдәби анализ алымнарын куллану аша укучыны сүз сәнгате булган туган телдәге татар әдәбиятына якынайту;

– татар әдәби барышы белән танышу һәм аның тарихи процесс белән бәйләнешен аңлау;

– укучыларның коммуникатив күнекмәләрен үстерү (татар телендә язма һәм телдән диалогик һәм монологик сөйләм);

– укучыларның күзаллауларын формалаштыру;

– укучыларның әхлакый һәм эстетик хисләрен формалаштыру.

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият» предметы яңа ФДББСлары таләпләренә туры китереп эшләнелә. Ул ике дәрәҗәдә белем бирә торган мәктәп укучыларын күздә тота. Дәреслек татар телендә белем бирә торган һәм рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучыларына аталган. Шул ук вакытта яшь буынның туган телне белү, милли яшәешебез, халкыбызның гореф-гадәтәре белән танышлык дәрәҗәсе төрле булуы да исәпкә алынган. «Туган (татар) телдәге әдәбият» укучыны үз халкының яшәеш фәлсәфәсенә, тарихына, теленә дә якынайтырга, әдәбият фәне нигезләрен үзләштерүне дә тәэмин итәргә тиеш. Әмма укытуга бирелгән булган вакытның бик кыска булуы (атнага 1 сәгать) күләмле материалны бик тыгыз һәм аңлаешлы, гади итеп шул кысаларга сыйдыруны таләп итә. Шуны күздә тотып, уку материалын тәкъдим итүнең дә үзенчәлекле юллары сайланды.

Предмет халык авыз иҗаты әсәрләре (әкиятләр, мифлар, риваятьләр, легендалар, халык авыз иҗатының кече жанрлары (табышмаклар, мәкальләр һәм әйтемнәр), татар халык җырлары, дастаннар, бәетләр белән танышуны, татар әдәбияты барышын чорларга бүлеп өйрәнүне һәм татар әдәбиятын катлаулы гомуми әдәби процессның бер буыны буларак күзаллауны, әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерүне үз эченә ала. Әлеге материал укучының яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, башка предметлар белән дә бәйләнешне күздә тотып сыйныфларга өлешләп бүлеп бирелә.

5-7 сыйнфларда төп максат буларак әдәбиятның төр һәм жанр мәсьәләсен карау алга чыкты. Аерым алганда 5 сыйныфта игътибар үзәгендә әдәби төрләр белән танышу тора. Аерым әсәрләр мисалында проза, лирика, драма үзенчәлекләре өйрәнелә. 6 сыйныфта лирика, хикәя, повесть, лиро-эпик әсәрләрдә, драмада, фантастик һәм автобиографик характердагы әсәрләрдә образлылык тудыру алымнары карала. 7 сыйныфта укучылар хикәя, повесть, роман, драма һәм лиро-эпик әсәрләрнең жанр хасиятләрен өйрәнәләр. 8 сыйныфта әдәби әсәрне укучылар сәнгати алымнарны карау ягыннан тикшерәләр. 9 сыйныф материалы алган белемнәрне системалаштыруны күздә тота. Ул тулы әдәбият тарихына күзәтү ясый. Әдәби барышны халык тарихы һәм гомуми әдәби процесс белән бәйләнештә күзаллау мөмкинлеге тудыра. Сүз сәнгатенең кешенең рухи дөньясы белән тирәнтен керешкән төре булган әдәбиятны аңлап кабул итәргә өйрәтә.

Тематическое планирование. ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРУ

5 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема	Эчтәлек	Сәг.	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре

			саны	
1-2	Мифы. (2ч.) Мифлар (2 сәгать)	Понятие о мифе. Происхождение мифов, их классификация. \Миф турында төшенчә. Мифларның барлыкка килүе, аларның классификациясе .	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп мифларны уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: мифларны һәм мифик образларны анализлау, мифларның тема һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү
		Татарские народные мифы. «Откуда появляется ветер», «Курица»\ Татар халык мифлары. «Җил иясе җил чыгара», «Тавык».	1	
Халык авыз иҗаты				
3-8	ФольклорС казки. (6 ч.) Татар халык авыз иҗаты. Әкиятләр (6 сәгать)	Фольклор. Устное народное творчество как народное достояние.Сказки\ Фольклор.Халык байлыгы буларак татар халык авыз иҗаты. Әкиятләр.	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Фольклор әсәре тексты белән эшләү: укыган экиятнең эчтәлегенә кагылышлы сорауларга җавап бирү, тексттагы вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: экиятләрне төрләргә аеру, халык әкиятләренә хас үзенчәлекләрне, сәнгати алымнары ачыклау; халык авыз иҗаты турында күзаллау формалаштыру, халык иҗаты әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны җыю һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау
		Особенности фольклорных произведений. Основные жанры фольклора.\ Фольклор әсәрләрнең үзенчәлекләре. Фольклорның төп жанрлары.	1	
		Сказки. Отображение национального характера в сказках. Виды сказок.\ Әкиятләр. Әкиятләрдә милли холыкның чагылышы. Әкият төрләре.	1	
		Хорошее ли качество хитрость? (Татарская народная сказка “Хитрая лиса”)\ Хәйләкәрлек яхшы сыйфатмы? (Татар халык әкияте «Хәйләкәр төлке»)	1	
		С кого брать пример? (Татарская народная сказка “Три дочери”) \Кемнән үрнәк алырга? (Татар халык әкияте «Өч кыз»)	1	
		Легко ли сделать рисунок к сказке? Проектная работа : “Составление альбома иллюстраций к татарским народным сказкам\ ”Әкияткә рәсем ясау җиңелме? (Проект эше: «Татар халык әкиятләренә иллюстрацияләр альбомын төзү”)	1	
9-10	Легенды и предания.(2 ч.) \Легенда-лар һәм риваять-ләр (2 сәгать)	Предания и легенды. Особенности жанра.Легенда «Девушка Зухра»). (Татар халык легендалары һәм риваятьләре. Жанр үзенчәлекләре.«Зөһрә кыз» легендасы)	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп риваятьләрне һәм легендаларны уку. Риваятьләр һәм легендаларның эчтәлеген сөйләү. Уку әңгәмәсе: сорауларга җаваплар бирү, тарихи вакыйгаларның һәм мифологик образларның легендаларда, риваятьләрдә ничек

		Отличие легенд от преданий.Предание «Почему город назвали Казанью»).\Легенданың риваятьтән аермасы. «Шәһәр нигә Казан дип аталган» риваяте.	1	чагылуын һәм аларның вазифасын билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: легенда, риваять төшенчәләрен үзләштерү, риваять һәм легенда жанры үзенчәлекләрен билгеләү, риваятьләрнең легендалардан аермаларын ачыклау
11-13	Малые жанры устного народно-го творче-ства.(3ч.)\ Татар халык авыз иҗаты-ның кече жанрла-ры (3 сәгать)	Малые жанры татарского устного народного творчества. Загадки \ Татар халык авыз иҗатының кече жанрлары. Табышмаклар.	1	Тыңлау: сөйләмне ишетеп, тыңлап аңлау, таныш булмаган сүзләрнең мәгънәләрен ачыклау. Фольклорның кече жанрларын һәм алар арасындагы аермаларны билгеләү. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: текстлардагы образлар системасы билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: табышмаклар, мәкальләр, әйтемнәр төшенчәләрен үзләштерү, мәкальләрнең, табышмакларның төп жанр үзенчәлекләрен билгеләү. Күнегү: мәкальләр һәм әйтемнәрне язма һәм телдән сөйләмдә куллану. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: контроль эшне башкару (тест)
		Пословицы и поговорки\ Мәкаль һәм әйтемнәр	1	
		Устное народное творчество».*Тест.* Повторение пройденного материала \ «Халык авыз иҗаты» *Тест.*Үткән материалны кабатлау.	1	
Татар әдәбияты				
14-16	Литературная (автор-ская) сказка (3ч.) Әдәби экият (автор экияте) (3 сәгать)	Литературная (авторская) сказка. Фольклорные традиции в литературной сказке. Художественный вымысел в литературной сказке.\ Әдәби экият.	1	Уку: экиятләрне мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәренең тексты белән эшләү: әсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклый торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен нигезләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Текстны сөйләү: план буенча әсәрнең эчтәлеген сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: әдәби экиятнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, әдәби экиятләрдәге халык авыз иҗаты традицияләрен, мотивларын, образларын ачыклау. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү
		Г. Тукай «Шурале». Мифологический сюжет сказки. Поэтические особенности сказки-поэмы. Художественный смысл сказки.\ Г. Тукайның «Шүрәле» экияте. Әкиятнең мифологик сюжеты. экият-поэманың үзенчәлеге.	1	
		Образ Шурале в искусстве. Балет «Шурале» \ Сәнгатьтә Шүрәле образы. «Шүрәле» балеты.	1	
17-21	Проза (5ч.) Проза (5 сәгать)	Проза. Эпические произведения, их особенности. \ Проза Эпик әсәр үзенчәлекләре.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү. Әсәр героена бәя: аның гамәлләрен бәяләү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикәянең жанр үзенчәлекләрен ачыклау.
		Жанр рассказа. Рассказ Ф.Яруллина «Пятно на солнце»\ Хикәя жанры. Ф. Яруллинның «Кояштагы тап» хикәясе	1	
		Тема нравственности. Понятия	1	

		честности, милосердия, взаимовыручки и взаимоподдержки.\ Әхлак темасы. Намуслылык, шәфкатьлелек, үзара ярдәмләшү.		Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү.
		Развитие речи по произведениям Ф.Яруллина/ Ф.Яруллин әсәрләре буенча бәйләнешле сөйләм үстерү	1	
21-22	Басня (2ч.) Мәсәл (2 сәгать)	Басня. Особенности жанра. Герои, композиция.\ Мәсәл. Жанр үзенчәлеге. Геройлар, төзелеше.	1	Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: мәсәлнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү
		Жанр басни. Г. Тукай «Пчела и мухи»\ Мәсәл жанры. Г. Тукай. «Умарта корты һәм чебеннәр»)	1	
23-28	Лириче-ские произве-дения. (6 ч.) Лирик әсәрләр (6 сәгать)	Лирические произведения. Особенности лирических произведений./ Лирик әсәрләр. Лирик әсәрләрнең үзенчәлеге	1	Уку: шигырь текстын мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укыган шигырьнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Текстны сөйләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча сүзләр ярдәмендә сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм). Шигъри сөйләмнең чәчмә сөйләмнән аермасын билгеләү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		М. Джалиль «Красная ромашка». Восхваление храбрости и мужества советского солдата. \ М.Җәлил «Кызыл ромашка». Совет солдатының батырлыгына дан җырлау.	1	
		Развитие речи по картине Х.Якупова “Перед приговором”/ Х. Якуповның «Хөкем алдыннан» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм үстерү	1	
		М. Аглямов «Красота всегда со мной». Тема красоты. Умение видеть красотую.\ М. Әгъләмов. «Матурлык минем белән»)	1	
		Р. Миннуллин, «Мама, я видел щенка»). Детская мечта. Сострадание и милосердие.\ Р. Миңнуллин. «Әни, мин көчек күрдем». Балачак хыялы. Шәфкатьлелек	1	
		Ш. Галиев «Каждый говорит правду»\ Ш.Галиев «Һәркем әйтә дөресен».	1	
29		Повторение. Тест. / Кабатлау.	1	Тест биремнәрен үтәү

		Тест		
30-32	Драмати-ческие произве-дения (3ч.)\ Драма әсәрләре (3 сәгать)	Т. Миннулин, («Сказка о Гафияте»). Фольклорное начало в произведении.\ Т. Миңнуллин. «Гафият турында әкият» Әсәрдә фольклор башлангычы.)	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Уку әңгәмәсе: укыган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, үз фикерен булдыру, сөйләү өчен мөстәкыйль рәвештә план төзү. Әдәби әсәрнең тексты белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр геройлары турында фикер йөртү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: драма әсәренең жанр үзенчәлекләрен билгеләү
		Т. Миннулин, («Сказка о Гафияте»). Сказочные персонажи.\ Т. Миңнуллин. «Гафият турында әкият». Әкият персонажлары	1	
		Что хорошо, что плохо? Т.Миннуллин “Сказка о Гафияте” (продолжение)\ Нәрсә яхшы, нәрсә начар? Т. Миңнуллинның «Гафият турында әкият» (дәвамы)	1	
3334	Теория литературы. (2ч.)\ Әдәбият теориясе (2 сәгать)	Повторение теории литературы./ Әдәбият теориясен кабатлау.	1	Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: миф, халык авыз иҗаты, фольклор, әкият, тылсымлы әкият, көнкүреш әкияте, хайваннар турында әкият, кабатлау, риваять, легенда, табышмак, мәкаль, әйтем, әдәби әкият, нәфич уйдырма, мифик образ, эпос, лирика, драма, образ, лирик герой, мәсәл, эпитет, тема, юмор, төп герой, ярдәмче герой. Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү.
		Повторение пройденного. Итоговый урок/ Әдәбият теориясен кабатлау. Үткәннәрне кабатлау. Нәтиҗәләр чыгару.		

6 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучыларның төп эшчәнлек төрләре
Введение\ Кереш				
1	Гимн (1ч.) Гимн (1 сәгать)	Гимн. Гимн России, Гимн Татарстана\ Гимн.Россия гимны, Татарстан гимны.	1	Дәреслек белән танышу, аның белән эшләү тәртибен үзләштерү. Гимннарның текстын тыңлау һәм уку. Уку: интонация белдерү чараларын сайлау һәм куллану
	Татарское устное народное творчество\ Татар халык авыз иҗаты			
2-4	Татар-ские народные песни (3ч.)\ Татар халык җырлары (3 сәгать)	Устное народное творчество. Татарские народные песни: классификация (лирические, исторические, игровые и обрядовые песни, частушки). \ Татар халык авыз иҗаты.Татар халык җырлары, аларны классификацияләү(лирик, тарихи, уен һәм йола, такмак)	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укыган җыр текстларының эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга җаваплар бирү, халык җырларына хас булган сәнгать алымнарын ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: фольклор әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау, җыр жанрының үзенчәлекләрен билгеләү. Проект эше: проект эшен башкару өчен материал җыю һәм системалаштыру, фикер алышу, эшне башкару, чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. Роль	1	

		песни в жизни людей. Татарская народная песня «Старый дремучий лес».\Татар халык җырларының поэтик үзенчәлекләре, образлары һәм аларны язу ысуллары. Җырның кеше тормышындагы роле. Татар халык җыры «Иске кара урман»		
		Проект “Песня весёлому радость, грустному - утешение”«Җыр -күңеллегә куаныч, күңелсезгә юаныч»(*Проект* эшен яклау)	1	
	Татарская литература\ Татар әдәбияты			
5-13	Образ в лириче-ском произве-дении. Средства выраже-ния переживаний лири-ческого героя. (9 ч.) Лирик әсәрдә образ тудыру алым-нары (9 сәгать)	Образ в лирическом произведении. Средства выражения переживаний лирического героя.\Лирик әсәрдә образ. Лирик геройның кичерешләрен белдерү чаралары.	1	Уку: шигырьнең мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, үз карашын булдыру һәм башкалар әйткән фикерләрнең мәгънәләрен аңлау. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Тематикасы буенча якын шигырьләрне чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эше: картина буенча сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
		Р. Ракипов «Я люблю тебя, Татарстан!»). Образ Родины. Чувства гордости и любви к родному краю.\ Р. Рәкыйпов. «Мин яратам сине, Татарстан». Туган як белән горурлану, аны ярату хисе.	1	
		Дардменд «Давай учись». Роль родного языка в жизни человека. Понимание необходимости изучения других языков. Борьба за чистоту языка.\Дәрдемәнд. «Кил, өйрән» Кеше тормышында туган телнең роле. Башка телләрне өйрәнү зарурилыгын аңлау. Телнең саф булуы өчен көрәш.	1	
		Р. Файзуллин «Стихотворение о родном языке».\Р. Фәйзуллин. «Туган тел турында бер шигырь»	1	
		Ф. Яруллин «Вы самый прекрасный человек». Образ учителя в литературе. Отношение к нему лирического героя.\ Ф. Яруллин. «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» Әдәбиятта укытучы образы. Лирик геройның аңа мөнәсәбәте.	1	
		Л. Лерон «Фашист пролетел». Картины военного времени. Трагизм. Образ врага.\ Л. Леронның «Фашист очып үтте» шигыре). Сугыш чоры рәсемнәре. Трагизм. Дошман образы.	1	

		Развитие речи по картине А.Пластова «Пролетел фашистский самолет» \ А.Пластовның «Фашист самолеты очып үтте» картинасы буенча бәйләнешле сөйләм үстерү	1	
		Ш. Галиев «Перемяч». Приёмы создания комичности в лирическом произведении.\Ш. Галиев. «Пәрәмәч». Лирик әсәрдә комиклык ясау алымнары.	1	
		Х. Такташ «Так хочется спеть эту песню». Образ малой родины. Ностальгия по прошлому, счастливому детству.\ Һ. Такташ. «Әй, җырлыйсы килә шушы җырны» Кече ватан образы. Үткән бәхетле балачакны сагыну.	1	
14-17	Образная система произведен ий фантастики. (4 ч.) Фантастика әсәрләрендә образлар система-сы (4 сәгать)	Образная система произведений фантастики.\ Фантастика әсәрләрендә образлар системасы	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер әсәрдәге капма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу
		К. Насыри «Авиценна». Образ Авиценны. Фантастический сюжет в повести.\ Фантастика әсәрләрендә образлар системасы К. Насыйриның «Әбугалисина» повесте.К. Насыйриның Әбугалисина образы. Повестьтә фантастик сюжет.	1	
		К. Насыри «Авиценна» Просветительские идеи в произведении. Олицетворение добра и зла. Утверждение идеи необходимости обществу знания, которое служит благородным целям. \К. Насыйри «Әбугалисина». Әсәрдә мәгърифәтчелек идеяләре. Яхшылык һәм яманлык. Җәмгыятькә игелекле максатка хезмәт итә торган белем кирәклеген раслау.	1	
		Повесть «Авиценна»Роль антитезы в композиции произведения.\«Әбуга-лисина» повесте . Әсәр төзелешендәге антитезаның роле.	1	
18-19	Аллегориче ская образ-ность. (2ч.) Аллего-рик образлы-лык (2 сәгать)	Аллегорическая образ-ность.\Аллегорик образлылык	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер әсәрдәге капма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу
		Г. Рахим «Весенние сказки». Условность и аллегорическая образность.\ Г. Рәхим. «Яз экиятләре» Шартлылык һәм аллегорик образлылык.	1	

20-22	Особенност и образной системы в автобио-графиче-ских произве-дениях. (3 ч.)\ Автобио-график әсәрләрдә образлар система-сы үзенчәлекләре (3 сәгать)	Особенности образной системы в автобиографических произведениях. Биография Г.Тукая. Г. Тукай отрывок из автобиографической повести «Мои воспоминания». Образ маленького Тукая. \Автобиографик әсәрләрдә образлар системасы үзенчәлекләре. Г. Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты. Г. Тукай. «Исемдә калганнар» (өзек) кечкенә Тукай образы.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм иҗаты турындагы мәгълүматны да исәпкә алып укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәр героена бәя бирү, сөйләмгә мөнәсәбәтен белдерү чараларын сайлау һәм куллану, әсәр геройларына карата үз мөнәсәбәтеңне анализлау һәм белдерү. Текстны сөйләп бирү: кыскача сөйләү. Хикәяләү: телдән сурәт тудыру. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
		Г.Тукай “Мои воспоминания” (отрывок) Условность воспоминаний литературного героя.\Г. Тукай. «Исемдә калганнар» (өзек) Әдәби геройның искә төшерүендә шартлылык.	1	
		Повторение. РСР по картине Л.Фаттахова “Маленький Апуш и Сагди абзый»\ Үткән теманы кабатлау. Л. Фәттаховның «Кечкенә Апуш һәм Сәгъди абзый» картинасы буенча сөйләм үстерү	1	
23-27	Образность в жанре рассказа и повести. (5 ч.) Хикәя һәм повесть жанрла-рында образлы-лык (5 сәгать)	Биография Г. Ибрагимова. «Чубарый». Образы природы в произведении. Пейзаж. Красота и сила природы. Психологизм в раскрытии характеров литературных героев. \ Г. Ибраһимованың тормыш юлы һәм иҗаты. «Алмачуар» Әсәрдә табигать образлары. Пейзаж. Табигатьнең матурлыгы һәм көче. Әдәби геройларны ачуда психологизм.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм иҗаты турындагы мәгълүматны да исәпкә алып укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әсәр героена бәя: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр ярдәмендә телдән геройның портретын тудыру, анализлау һәм әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү.
		Г. Ибрагимов. «Чубарый». Система образов в рассказе. Любовь героя произведения к лошади. Нравственные устои татарской деревни.\ Г. Ибраһимовның «Алмачуар» хикәясе . Хикәя жанрында образлар системасы.Әсәр героеның атка мәхәббәте. Татар авылының әхлакый нигезләре.	1	Хикәяләү: телдән сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм). Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Повесть Р. Мухаммадиева «Первый подснежник» «Беренче умырзая»). Образ природы. Бережное отношение к природе. Связь поколений. Чистота помыслов.\ Р. Мөхәммәдиевнең «Беренче умырзая» повесте. Табигать образы. Табигатькә сакчыл караш. Буыннар бәйләнеше. Ниятләрнең сафлыгы.	1	

		А. Еники «Красота». Духовная красота человека. \ Ә. Еники. «Матурлык». Кешенең рухи матурлыгы	1	
		А. Еники «Красота». Любовь между матерью и сыном.Образ Бадретдина.Сочинение\ Ә. Еники. «Матурлык». . Ана белән улы арасындагы мәхәббәт. Бәдретдин образы.Сочинение	1	
28-29	Образная система в лиро-эпиче-ских произве-дениях. (2 ч.) Лиро-эпик әсәрләрдә образлар система-сы (2 сәгать)	Образная система в лиро-эпических произведениях. М. Джалиль«Соловей и родник». Восхваление храбрости и мужества советского солдата.\ Лиро-эпик әсәрләрдә образлар системасы. М. Җәлил. «Сандугач һәм чишмә» балладасы. Совет солдатының батырлыгына, кыюлыгына дан.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү,
		М. Джалиль«Соловей и родник». Образы природы. Жанр баллады.\ М. Җәлил. «Сандугач һәм чишмә» балладасы. Табигать образы. Баллада жанры.	1	Балладада табигать образларын табу, хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү
30		Повторение пройденного.		
31-33	Особенност и образной системы в драмати-ческих произведен иях. (3ч.)\ Драма әсәрләрендә образлар система-сы үзенчәлекләре (3 сәгать)	Особенности образной системы в драматических произведениях. Г. Камал «Первый театр». Комический характер конфликта в произведении.\Драма әсәрләрендә образлар системасы үзенчәлекләре. Г. Камал. «Беренче театр» Әсәрдәге конфликтның көлкелеге.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга җаваплар бирү, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр героена бәя бирү: анализлау һәм әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү.
		Приёмы воссоздания комичности образов. Комедия Г. Камала «Первый театр».\ Көлкеле образлар тудыру алымнары.Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе	1	
		Комедия Г. Камала «Первый театр». Просветительские идеи в комедии. Комический характер конфликта в произведении. \ Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе. Комедиядә мәгърифәтчелек идеяләре. Әсәрдәге конфликтның көлкелеге.	1	

34	Теория литературы Подведение итогов. (1ч.) /Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	Теория литературы. Повторение\ Әдәбият теориясен кабатлау	2	Комплекслы кабатлау. Үтелгәннәрне гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү
		Итоговый урок \ Нәтиҗәләр чыгару.		

7 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема,	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре
Устное народное творчество.\ Халык авыз иҗаты				
1-2	Устное народное творчество. Баит – оригинальный жанр татарского фольклора. (2ч.)\ Татар халык авыз иҗаты. Татар фольклорының оригиналь жанры – бәет (2 сәгать)	Устное народное творчество. Исследователи устного народного творчества (Г. Тукай, Г. Ибрагимов, Х. Ярми и другие).\ Татар халык авыз иҗаты. Татар халык авыз иҗатын өйрәнүчеләр (Г.Тукай, Г.Ибраһимов, Х.Ярми)	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку.
		Баит – оригинальный жанр татарского фольклора. Жанровые особенности. Виды баитов. «Баит о Сак-Соке»)\ Татар фольклорының оригиналь жанры – бәет. Жанр үзенчәлекләре. Бәет төрләре. «Сак-Сок бәете»	1	Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укылган бәетләр текстының эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү: бәет төшенчәсен үзләштерү, фольклор әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау
Татар әдәбияты\ Татарская литература				
3-6	Жанр рассказа. (4ч.)\ Хикәя жанры (4 сәгать)	Рассказ как эпический жанр. Особенности жанра рассказа. Ш. Камал «В метель». \ Эпик жанр буларак хикәя. Хикәя жанры үзенчәлекләре. Ш. Камал. «Буранда»	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку; рольләргә кереп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, әсәр исеменең мәгънәсен аңлау һәм аңлату, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү. Әсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Укыган әсәр проблемасын формалаштыру. Текстны сөйләү: кыскача һәм җентекләп сөйләү. Әңгәмәдә катнашу. Текст буенча сораулар төзү. Хикәя язу алгоритмын ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү: хикәя жанрының
		Ш. Камал «В метель». Приёмы эмоционального воздействия на читателя. Образ матери.\ Ш. Камалның «Буранда» хикәясе. Укучыга эмоциональ тәэсир ясау алымнары. Ана образы)	1	
		Рассказ Р. Галиуллина «Привет!». Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование.\ Р. Галиуллинның «Сәлам!» хикәясе. Тышкы матурлыкның кешенең эчке байлыгына каршы кую. Ялган һәм күңел	1	

		төшенкелеге)		үзенчәлекләрен билгеләү.
		Повторение пройденного\ Үткән материалны кабатлау	1	Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү.
7-12	Жанр повести. (6 ч.)\ Повесть жанры (6 сәгать)	Г. Баширов «Родимый край – зелёная колыбель» (отрывки). Особенности жанра повесть. Образ жизни татарского народа. Духовное богатство человека, нравственные принципы.\ Г. Бәширов. «Туган ягым – яшел бишек». Повесть жанры үзенчәлекләре.Татар халкының яшәү рәвеше. Кешенең рухи байлыгы, әхлакый принциплары.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку; рольләргә кереп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, укыган әсәрнең темасын, идеясен билгеләү, проблемасын формалаштыру, әсәр исеменең мәгънәсен аңлау һәм аңлату. Әсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
		Г. Баширов «Родимый край – зелёная колыбель» (продолжение) Изображение национальных традиций и обычаев.\ Г. Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» повесте дәвамы. Милли гореф-гадәтләрнең, йолаларның сурәтләнеше)	1	
		Повесть Г. Баширова «Родимый край – зелёная колыбель»Автобиографизм повести. Фольклоризм в литературе.\ Г. Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» повесте. Автобиографик повесть. Әдәбиятта фольклоризм)	1	
		М. Магдеев«Мы – дети сорок первого года» (отрывки). \ М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повесте.	1	
		М. Магдеев «Мы – дети сорок первого года» Изображение трудностей военных и послевоенных лет.\ М. Мәһдиевнең «Без – кырык беренче ел балалары» повесте. Сугыш һәм сугыштан соңгы авырлыкларны сурәтләү.	1	
		Образ подростка в повести М.Магдиева “Мы дети сорок первого”. (М. Мәһдиевнең «Без – кырык беренче ел балалары» повестендә яшүсмер образы)	1	
13-15	Жанр романа (3ч.)\Роман жанры (3 сәгать)	Роман. Жанровые особенности. И. Гази «Незабываемые годы». \ Роман жанры. И. Гази. «Онытылмас еллар»	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Уку әңгәмәсе: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген, әсәрнең темасын һәм идеясен билгеләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары,
		Проблематика романа И.Гази «Незабываемые годы». Система образов. И. Газиның «Онытылмас еллар» романы проблематикасы. Образлар системасы	1	

		И.Гази «Незабываемые годы». Отражение славного пути страны в её историческом развитии.\ И. Газиның «Онытылмас еллар» романы. Илнең тарихи үсешендә данлы юлының чагылышы. Үткән материалны кабатлау	1	гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләреннән чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
16-19	Жанр драмы. (4 ч.)Драма жанры (4 сәгать)	Жанр драмы. Т. Миннуллин «Старик Альмандар из Альдермыша». Философские основы понятий жизни и смерти, ответственности перед обществом, честности, уважения к своему прошлому, вера в будущее. \Драма жанры. Т. Миңнуллин. «Әлдермештән Әлмәндәр». Тормыш һәм үлем төшенчәләренең фәлсәфи нигезләре, җәмгыять алдында җаваплылык, намуслылык, үз үткәненә хөрмәт, киләчәккә ышану.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку, рольләргә кереп уку. Уку эңгәмәсе: укылган пьеса текстының эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган текстның эчтәлеге буенча сораулар әзерләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары, гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләреннән чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Образ сильного человека в произведении Т.Миннуллина «Старик Альмандар из деревни Альдермыша»\Т. Миңнуллинның «Әлдермештән Әлмәндәр» әсәрендә көчле кеше образы)	1	
		Аллегория и условность. Конфликт как основа сюжета драматического произведения.\ Аллегория һәм шартлылык. Драма әсәренең сюжеты нигезендә конфликт.		
		Развитие речи “Человек уходит-песня остаётся”\«Кеше китә – җыры кала» темасына бәйләнешле сөйләм үстерү	1	
20-30	Жанры лирики (11ч.)\ Лирик жанрлар (11 сәгать)	Жанры лирики: пейзажная, философская, гражданская, интимная лирика.\ Лирик жанрлар: пейзаж, фәлсәфи, гражданлык, интим лирика.	1	Уку: шигырьләрнең мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку эңгәмәсе: әсәрләрнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәрнең эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәрләрнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, сурәтләү һәм лирик геройның хисләрен белдерү чараларын ачыклау, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Әдәби әсәрләренең эчтәлеге һәм проблемасы арасындагы бәйләнешне ачыклау.
		Пейзажная лирика. Г. Тукай «Летняя заря». Образы природы.\ Пейзаж лирикасы. Г. Тукайның «Җәйге таң хатирәсе». Табигать образлары	1	
		Философская лирика. Х. Туфан («У кого руки теплые»). Богатство и многообразие человеческих чувств и переживаний. Отношение поэта к родному языку.\Фәлсәфи лирика. Х. Туфан. «Кайсыгызның кулы җылы?» Кеше хисләренең һәм кичерешләренең байлыгы һәм күптөрлелеге. Шагыйрьнең туган теленә мөнәсәбәте.	1	

		Гражданская лирика.С. Хаким «На этих лугах, в этих долинах». Образ родного края, мифологизация образа родины. Чувство гордости и восхищения великими личностями татарского народа\ Гражданлык лирикасы. С. Хәкимнең «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» шигыре. Туган якның образы, Ватан образының мифологизациясе. Татар халкының бөек шәхесләре белән горурлану һәм соклану хисе.	1	Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
		Гражданская лирика. Г. Авзал «Это – Родина». Национальный образ народа.\ Гражданлык лирикасы. Г. Афзал.«Бу Ватан». Халыкның милли образы.	1	
		Гражданская лирика. Н. Арсланов «Моему народу». Чувство гордости за свой народ, историю и культуру. \ Гражданлык лирикасы. Н. Арсланов «Халкыма» Үз халкы, тарихы һәм мәдәнияте өчен горурлык хисе.	1	
		Гражданская лирика. «Татарская книга». Исторические личности татарского народа. Трагизм их судьбы. Книга – духовное богатство, символ красоты и вечности.\ Гражданлык лирикасы. Р. Гаташ. «Татар китабы»Татар халкының тарихи шәхесләре. Аларның язмышының фаҗигалелеге. Китап-рухи байлык, матурлык һәм мәңгелек символы	1	
		Философская лирика. Р. Файзуллин «... Человек копит». Смысл бытия. Сущность человека.\ Фәлсәфи лирика. Р. Фәйзуллин «...Җыя кеше». Яшәүнең мәгънәсе. Кешенең асылы.	1	
		Р. Харис «Чем красив человек?». Внутренняя красота человека. \ Р. Харис. «Кеше кайчан матур?» Кешенең эчке матурлыгы.	1	
		М. Мирза «Одно мгновение осени», «Печаль». Роль природы в раскрытии чувств и переживаний лирического героя.\ М. Мирза «Көздә бер мәл», «Моң».Лирик геройның хисләрен һәм кичерешләрен ачуда табигатьнең роле.	1	
		Г. Мурат «Туган тел» («Родной язык»). Уважение к истории	1	

		своего народа, чувство ответственности за сохранение родного языка.\ Г. Морат. «Туган тел». Үз халкының тарихын хөрмәт итү, туган телне саклап калу өчен җаваплылык хисе.		
31		*Повторение. \ Үткәннәрне кабатлау.*		Тест биремнәрен эшләү
32	Лиро-эпические жанры литературы. Жанр поэмы.(1ч.)\ Поэма жанры (1 сәгать)	Лиро-эпические жанры литературы. Жанр поэмы. Особенности поэмы.Р. Файзуллин «Сайдаш». Поэма о жизни и творчестве известного татарского композитора С. Сайдашева. Противоречия в судьбе композитора.\ Әдәбиятның лиро - эпик жанрлары. Поэма жанры. Поэманың үзенчәлекләре. Р.Фәйзуллин “Сәйдәш» Танылган татар композиторы С.Сәйдәшев тормышы һәм иҗаты турында поэма. Композитор язмышында каршылыклар.	1	Уку: поэманың мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Хикәяләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча тасвирлап сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Музейга виртуаль экскурсиядә катнашу
33	Жанр стихотворения в прозе. (1ч.) Нәсер жанры (1 сәгать)	Жанр стихотворения в прозе. Особенности жанра.Г. Кутуй «Ностальгия». Чувства любви к Родине, гордости за свой народ, надежда и вера в благополучное возвращение, раскрывающие чувство тоски по родной земле.\ Шигъри проза (нәсер) жанры. Жанр үзенчәлекләре. Г.Кутуй “Сагыну” нәсере. Әдәбиятның лиро-эпик жанрлары. Поэма жанры. Поэманың үзенчәлекләре.Туган илгә мәхәббәт хисләре, үз халкы өчен горурлык, туган җирне сагыну хисләрен ачучы имин кайтуга өмет һәм ышаныч.	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, нәсердә хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
34	Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	Повторение пройденного материала.Теория литературы. Итоговый урок\ Үткән материалны кабатлау. Әдәбият теориясе. Нәтиҗәләр чыгару.	1	Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү

8 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре
Халык авыз иҗаты				
1-4	Устное народное творчество. Дастаны. (4ч.) Халык авыз иҗаты. Дастаннар (4 сәгать)	Устное народное творчество. Дастаны. Художественное своеобразие дастана. Виды дастанов. \ Халык авыз иҗаты. Дастаннар. Дастанның сәнгать үзенчәлеге. Дастан төрләре.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укыган текстның эчтәлегенә кагылышлы сорауларга җавап бирү, әсәрнең сюжет һәм композиция үзенчәлекләрен бәяләү. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган әсәр эчтәлегенә нигезләнеп әңгәмәдә катнашу, үз фикереңне формалаштыру һәм аны нигезли һәм яклый алу, дастан жанрына хас үзенчәлекләрне билгеләү. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны җыю һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау
		Дастан «Идегей» как памятник устного народного творчества. Реальная основа произведения.\ Татар халык авыз иҗаты үрнәге буларак «Идегәй» дастаны.	1	
		Исторический дастан “Идегей”.Система образов в дастане. Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей. \Тарихи дастан «Идегәй”. Дастанда образлар системасы. Зур вакыйгалары, бөек тарихи шәхесләре язмышы аша халыкның катлаулы юлын сурәтләү.	1	
		Исторический дастан “Идегей”.Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей. \Тарихи дастан «Идегәй”. Зур вакыйгалары, бөек тарихи шәхесләре язмышы аша халыкның катлаулы юлын сурәтләү.	1	
Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар				
5-9	Художественные приёмы в литературном произведении. Пейзаж. (5ч) Әдәби әсәрдә сәнгати алым. Пейзаж (5 сәгать)	Художественные приёмы в литературном произведении. Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа. Функции пейзажа.\ Әдәби әсәрдә сәнгати алым. Пейзаж. Пейзаж төрләре. Әдәби алым буларак пейзажның әсәрдәге роле.	1	Уку: текстны аңлап, сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, әсәрнең идеясен формалаштыру. Текстны сөйләү: иҗади сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Творчество Г. Баширова «Семерица». (отрывки). Нравственные истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа. края.\Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романы (өзек) Татар халкының әхлакый чыганаклары, гореф-гадәтләре, йолалары, милли үзенчәлекләре.	1	
		Образы природы в романе Г.Баширова “Семерица” Картины природы родного края.\Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романында табигать образлары. Туган як табигате сурәтләнеше.	1	
		Роман Г.Баширова “Семерица” \	1	

		Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романы.		
		Н. Арсланов «Яз» («Весна»). Образ весенней природы. Функции пейзажа в стихотворении.\ Н. Арслановның «Яз» шигыре. Язгы табигать образы. Лирик әсәрләрдә пейзажның функциясе.	1	
10-13	Портрет как художественный приём литературного произведения (4ч.) \ Әдәби әсәрдә сәнгати алым буларак портрет (4сәгать)	Портрет как художественный приём. Функции портрета в произведении. Виды портрета: портрет-описание, портрет-сравнение, портрет-впечатление, психологический портрет.\ Әдәби әсәрдә сәнгати алым буларак портрет бирелеше. Портретның әсәрдәге функциясе. Портрет төрләре:портрет-сурәтләү, портрет- чагыштыру, портрет-тойгы, психологик портрет.	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Ф. Хусни «Перстень» (отрывки). Изображение перипетий в судьбе человека. Светлые лирические чувства героев произведения. Трагический финал любви.\ Ф.Хөсни “Йозек кашы” (өзекләр). Кеше язмышындагы авырлыкларны сурәтләү. Әсәр геройларының якты лирик хисләре. Мәхәббәтнең фаҗигале ахыры.	1	
		Особенности психологического портрета в произведении Ф.Хусни “Перстень”\ Ф. Хөснинең «Йозек кашы» әсәрендә психологик портрет тудыру үзенчәлеге	1	
		Ш. Зигангирова «Татарской девушке». Выразительные средства в портретной характеристике персонажа. Воспевание красоты татарской девушки.\Ш. Җиһангированың «Татар кызы» шигыре. Персонажның портрет характеристикасында сәнгать чаралары. Татар кызының матурлыгын данлау.	1	
14-19	Художественная деталь в литературном произведении. (6 ч.)Әдәби әсәрдә сәнгати алым буларак әдәби деталь. (6 сәгать)	Художественная деталь в литературном произведении. Функции художественной детали. Выделительная и психологическая виды художественной детали. Образы-вещи в литературном произведении.\ Әдәби әсәрдә сәнгати алым буларак әдәби деталь. Эчке (психологик: уй-фикер, хис-кичереш) һәм тышкы (портрет, пейзаж, әйбер) әдәби деталь. Әдәби әсәрдә әйбер-детальләр.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәрнең темасын, идеясен һәм проблемасын билгеләү, әсәр геройларына карата үз мөнәсәбәтеңне анализлау һәм белдерү.

		Творчество А. Еники «Невысказанное завещание». Система образов. Проблематика повести. \ Ә. Еники иҗаты. «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә образлар системасы. Повесть проблематикасы.	1	Текстны сөйләп бирү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше:тест биремнәрен үтәү.
		А. Еники «Невысказанное завещание». Потеря нравственных ориентиров в обществе. Судьба татарской нации. Философское значение понятия «завещание».\ Ә. Еники «Әйтелмәгән васыять» Җәмгыятьтә әхлакның югалуы. Татар милләте язмышы. “Васыять» сүзенең фәлсәфи аңлатмасы.	1	
		Образы-вещи в произведении А. Еники «Невысказанное завещание». Художественная деталь в раскрытии идеи произведения.\ Ә. Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә әйбер - детальләр. Әсәрнең идеясен ачуда әдәби деталь.	1	
		Х. Туфан «Берёзы стали жёлтыми». Образ ребёнка. Функции художественной детали в описании литературного образа.\ Х. Туфанның «Каеннар сары иде» шигыре. Бала образы. Әдәби образны сурәтләүдә әдәби деталь.	1	
		Повторение художественной детали. \Әдәби детальне кабатлау.	1	
20-23	Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. (4ч.)\Символ һәм әдәби әсәр. . Әдәби әсәрдә символларның төрләре (4 сәгать)	Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Художественный образ-символ.\ Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Символ- сәнгать образы.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәренең тексты белән эшләү: әсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклый торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен нигезләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройны тасвирлау. Декламацияләү:текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Дәрдмәнд «Корабль». Изображение судьбы нации, народа в образах корабля, бури, волны и пропасти. Связь человека со Вселенной, миром, единство с природой. Символическая образность в стихотворении.\ Дардменд “Кораб». Милләт, халык язмышын корабль, давыл, дулкын һәм упкын образларында сурәтләү. Кешенең галәм, дөнья, табигать белән бердәмлеге белән бәйләнеше. Шигырьдә символик образлылык.	1	
		Жизнь и творчество Ф. Яруллина «Упругие паруса») (отрывки). Судьба человека. Сила воли и сильный характер. Образ сильного человека. \ Ф. Яруллинның тормышы һәм иҗат юлы. «Җилкәннәр җилдә сынала» повестенда кеше язмышы, рухи батырлык мәсьәләсе. Батыр кеше образы.	1	

		Символы помогающие открыть характер героя повести Ф.Яруллина “Упругие паруса”. Особенности портрета литературных героев.\ Ф. Яруллинның «Җилкәннәр җилдә сынала» повестенда герой характерын ачарга ярдәм иткән символлар. Әдәби геройларның портрет үзенчәлекләре)	1	
24-27	Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. (4ч.)\Психологизм. Әдәби әсәрләрдә психологизм алымнары (4 сәг.)	Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма.Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания произведения.\ Психологизм. Әдәби әсәрләрдә психологизм алымнары . Әдәби образларны, әсәрнең идея эчтәлеген ачуда психологизм алымнарының роле.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: психологизм үзенчәлекләрен ачыклау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү.
		А. Еники «Кто пел?»). Образ раненного лейтенанта, его чувства и переживания в последние моменты жизни..\Ә. Еники «Кем җырлады». Яралы лейтенант образы, тормышының соңгы мизгелендә кичергән хис- кичерешләре .	1	
		А. Еники «Кто пел?»). Образ татарской песни. Психологи-ческие приёмы в рассказе.\ Ә. Еники «Кем җырлады». Татар җыры образы. Хикәядә психологизм алымнары.	1	
		Повторение пройденного. Үткәннәрне кабатлау.	1	
28-32	Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы. (7ч.)\ Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп). Хронотопик образлар (7 сәгать)	Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы. \ Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп). Сәнгать вакыты төрләре, киңлек төрләре. Хронотопик образлар	1	Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хронотоп төшенчәсен ачыклау. Әңгәмәдә катнашу, үз фикереңне булдыру һәм аны нигезлү, яклау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Творчество А. Кутуя «Неотосланные письма». Эпистолярный жанр в литературе.\ Г.Кутуй «Тапшырылмаган хатлар». Әдәбиятта эпистоляр жанр.	1	
		Проблема любви и создания семьи, её разрешение в повести Г.Кутуя «Неотосланные письма». Отношение автора к образам Галии и Искандера. Романтическое изображение нового человека.\ Г.Кутуйның “Тапшырылмаган хатлар” повестенда мәхәббәт һәм гаилә кору проблемасы, аны чишү. Авторның Галия һәм Искәндәр образларына мөнәсәбәте.	1	

		Яңа кешенең романтик образы.		
		Хронотопические образы в повесте Г.Кутуя “Неотосланные письма”.\ Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар» повестенда хронотопик образлар	1	
		Как я представляю жизнь семьи?Беседа по повести Г.Кутуя “Неотосланные письма”\ Гаилә тормышын мин ничек күзаллыйм? Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар” повесте буенча әңгәмә.	1	
		М. Галиев «Вечерний пейзаж». Бинарные оппозиции в определении идеи произведения.\ М. Галиев. «Кичке сурәт». Әсәрнең идеясен билгеләүдә бинар каршылыклар.	1	
33-34	Теория литературы Подведение итогов.(1ч.) /Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	Повторение пройденного материала.Теория литературы \ Үткән материалны кабатлау. Әдәбият теориясе.	1	Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар
		Теория литературы. Итоговый урок\ Үткән материалны кабатлау. Әдәбият теориясе. Нәтиҗәләр чыгару	1	

9 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре
		Кереш		
1	Литература как искусство слова. Периодизация татарской литературы. (1ч.)\ Сүз сәнгате буларак әдәбият. Әдәбиятны чорларга бүлү (1 сәгать)	Литература как искусство слова. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Периодизация татарской литературы. История татарской литературы \ Сүз сәнгате буларак әдәбият. Сүз сәнгатендә тормышны сәнгатьтә чагылдыруның үзенчәлеге. Татар әдәбиятын чорларга бүлү. Татар әдәбияты тарихы.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, тема буенча сорауларга җаваплар, үз фикереңне формалаштыру, башкалар фикерләренең мәгънәсен аңлау. Материалны структуралаштыру, системалаштыру, классификацияләү, гомумиләштерү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
		Татар әдәбияты тарихы		
2-3	Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII – первой половины XIII веков. Особенности периода. Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты (2 сәгать)	Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII – первой половины XIII веков. Особенности периода. Кул Гали «Сказание о Юсуфе». \ Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбиятына гомуми күзәтү. Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» поэмасы.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган поэманың эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын,

		Кул Гали «Сказание о Юсуфе». Образы Юсуфа и Зулейхи. Сила любви. Идеи гуманизма и справедливости. Художественное своеобразие поэмы. Связь коранических сюжетов с татарской литературой. Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» поэмасы. Йосыф һәм Зөләйха образлары. Мәхәббәт көче. Кешелеклелек һәм гаделлек идеяләре. Поэманың сәнгать үзенчәлеге. Коръән сюжетларының татар әдәбияты белән бәйләнеше.	1	идеясен, проблемаларын ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрне табу, поэманың төп героена бәя бирү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
4-5	Литература XIII – первой половины XV веков. Общая характеристика литературы данного периода. (2ч.) XIII-XVгасыр әдәбияты (2 сәгать)	Литература XIII – первой половины XV веков. Общая характеристика литературы данного периода.\ Алтын Урда чоры әдәбияты , аның үзенчәлекләре.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау, эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру, әсәрләрнең тел үзенчәлекләрен ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җавап бирү.
		С. Сараи «Сухайль и Гульдурсун». Идейно-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие. Противопоставление любви жестокости и несправедливости.\ С.Сараи «Сөһәйл вә Гөлдерсен» Поэманың идея-эстетик эчтәлеге, сәнгать үзенчәлеге. Мәхәббәт мәрхәмәтсезлек һәм гаделсезлекне каршы кую.	1	
6	Татарская литература периода Казанского ханства. (1ч.) Казан ханлыгы чоры әдәбияты (1 сәгать)	Татарская литература периода Казанского ханства. Особенности развития татарской литературы данного периода.Кул Шариф «Не будь неучем». Дидактическое содержание, назидательность литературы. Единство религиозного и светского содержания. Роль знаний в жизни человека.\ Казан ханлыгы чоры татар әдәбияты.Кол Шәриф. «Гафил торма». Дидактик эчтәлек, әдәбиятның үгет-нәсыйхәтчелеге. Дини һәм дөньяви эчтәлекнең бердәмлеге. Белемнең кеше тормышындагы роле.	1	Уку: әсәрне сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, әсәрләрнең идея эчтәлеген ачыклау, текстның тел үзенчәлекләрен ачыклау, әсәрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү.
7-8	Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. (2ч.)\ XVII гасыр әдәбияты (2 сәгать)	Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. Суфийская литература. Нравственно-философское направление литературы.\ XVII гасыр татар әдәбияты. XVII гасыр татар әдәбияты үсешенең үзенчәлекләре. Суфи әдәбияты. Әдәбиятның әхлакый-фәлсәфи юнәлеше.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, текст буенча сораулар төзү, укылган текст буенча әңгәмәдә катнашу, укылган текст эчтәлеге нигезендә үз карашыңны формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның тел үзенчәлекләрен

		М. Колый. Хикметы. Проблематика хикметов. Духовные переживания, нравственные устои лирического героя.\ М.Колый. Хикмәтләр. Хикмәтләр проблемасы. Рухи кичерешләр, лирик геройның әхлакый нигезләре.	1	ачыклау, әсәрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикмәт жанрының үзенчәлекләрен билгеләү
9-10	XVIII гасыр әдәбияты (2 сәгать)	Татарская литература XVIII века. Особенности развития татарской литературы XVIII века. Сближение литературы с жизнью народа.\ XVIII гасыр татар әдәбияты. XVIII гасыр татар әдәбияты үсешенең үзенчәлекләре. Әдәбиятны халык тормышы белән якынаюы.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тема буенча сорауларга җаваплар, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укылган текст буенча фикер алышуда катнашу, аның нигезендә үз карашыңны формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, әсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү
		Г.Утыз Имяни «О преимуществе знания», « О мужестве», «О дружбе». Произведения назидательного характера. Связь знаний с трудом. Беседа о честности, справедливости, щедрости, терпении, воспитании нравственности с юных лет.\ Г.Утыз Имәни «Гыйлемнең өстенлеге турында», «Егет булу турында», «Татулык турында»Гыйбрәтле характердагы әсәрләр. Белемне авырлык белән бәйләү. Намуслылык, гаделлек, юмартлык, сабырлык, яшьтән үк әхлак тәрбияләү турында сөйләшү.	1	
11-14	Татарская литература XIX века. Особенности развития татарской литературы в XIX веке. \ XIX гасыр әдәбияты. Мәгърифәтчелек хәрәкәте. (4 сәгать)	Татарская литература XIX века. Особенности развития татарской литературы в XIX веке. Просветительское движение у татар. Становление реалистической поэзии. Тематика произведений.\ XIX гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. Реалистик поэзиянең барлыкка килүе.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: язучының биографиясе белән танышу, әһәмиятле вакыйгаларны билгеләү, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укылган әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, текстның эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эш: сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрне тасвирлап бирү, әдәби әсәрдә вакыйгалар үстерелеше этабын табу, әсәрнең төп героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү.
		Творчество Г. Кандалый «Сахибджамал»(отрывок). Прославление в поэме чувства великой любви. Описание красоты женщины. Взаимосвязь идейно-эстетических находок автора с развитием общественного сознания.\ Г. Кандалый иҗаты .«Сәхипҗәмал» (өзек). Поэмада бөек мәхәббәт хисләрен данлау. Хатын-кызның матурлыгын тасвирлау. Авторның идея-эстетик табышларының иҗтимагый аң үсеше белән үзара бәйләнеше.	1	
		Жизнь и творчество К. Насыри «Сорок садов». Нравственные качества. Духовная красота человека.\ Каюм Насыйриның тормыш юлы һәм иҗаты. «Кырык бакча» хикәяләре)	1	

		М. Акъегетзадэ. Повесть «Хисаметдин менла». Просветительские идеи в произведении. Проблема героя времени. Просветительский реализм.\ М. Акъегетзадә «Хисаметдин менла» повесте. Әсәрдә мәгърифәтчелек идеяләре. Заман герое проблемасы. Мәгърифәтчелек реализмы.	1	
15-22	Татарская литература начала XX века.(7ч.)\XX гасыр башы әдәбияты (7сәгать)	Татарская литература начала XX века. Особенности татарской литературы начала XX века. Приобщение татарской литературы к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры. \ XX гасыр башы татар әдәбияты. XX гасыр башы татар әдәбиятының үзенчәлекләре. Татар әдәбиятын Көнчыгыш, рус, Европа әдәбияты, философия һәм мәдәният казанышларына җәлеп итү.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Язучының биографиясе белән танышу. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укыган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар, текстның эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әдәби әсәрдә геройларның позицияләрен аеру, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү
		Жизнь и творчество Г. Тукая. Стихотворения «К нации». Чувства любви и уважения к своему народу, к нации. Глубина переживаний лирического героя о судьбе татарского народа. Отражение фольклорных мотивов в творчестве поэта. \ Г.Тукайның тормыш юлы, иҗаты. Үз халкыңа, милләткә карата ярату һәм хөрмәт хисләре. Татар халкы язмышы турында лирик герой кичерешләренең тирәнлеге. Шагыйрь иҗатында фольклор мотивларының чагылышы	1	
		Жизнь и творчество Дардменда.Стихотворение «Расставание». Тема родины.Противопоставление Отчизны родному народу.\ Дәрдемәнд (Закир Рәмиевнең тормышы һәм иҗаты. «Видагъ» шигыреТуган ил темасы. Ватанны туган халыкка каршы кую.	1	
		Жизнь и творчество С. Рамиева. ««На рассвете». Переживания лирического героя за свой народ, желание видеть его свободным, образованным, прогрессивным. Особенности романтического героя. С. Рәмиев тормышы һәм иҗаты. «Таң вакыты» шигыре. Лирик геройның үз халкы өчен кичерешләре, аны ирекле, белемле, прогрессив итеп күрү теләге. Романтик геройның үзенчәлекләре.	1	
		Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Суннатчи бабай». Нравственные качества татарского	1	

		народа.\Г. Исхакый тормышы һәм иҗаты. «Сөннәтче бабай» повесте. Татар халкының әхлакый сыйфатлары		
		Жизнь и творчество Ф. Амирхана «Хаят». Противостояние культов красоты, женственности, любви с консервативной нравственностью. Глубокий лиризм переживаний главной героини. Влияние среды на формирование мировоззрения героини.\ Матурлык, хатын-кызлык, мәхәббәт культларының консерватив әхлак белән каршы торуы. Төп геройның кичерешләренең тирән лиризмы. Геройның дөньяга карашын формалаштыруга әйләнә-тирәлекнең йогынтысы.	1	
		Система образов в повести Ф. Амирхана «Хаят». Ф. Әмирханның «Хәят» повестендә образлар системасы)	1	
23-24	Татарская литература 1920-1930-х годов. (2ч.)\ 1920-1930 еллар әдәбияты (2 сәгать)	Татарская литература 1920-1930-х годов. Особенности татарской литературы данного периода\ 1920-1930 еллар әдәбиятына гомуми күзәтү.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, әдәби әсәрләренең язылу вакыты, аларда сурәтләнгән чор һәм әсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, әсәрнең төп фикерен ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройга бәя бирү, автор позициясен ачыклау, әсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү.
		Жизнь и творчество Х. Такташа .«Раскаяние в любви». Авторская позиция в отношении героев произведения. Отрицательное отношение автора к идее «свободной любви».\ Һ.Такташның «Мәхәббәт тәүбәсе» поэмасы. Әсәр геройларына карата авторлык позициясе. Авторның "ирекле мәхәббәт" идеясенә тискәре мөнәсәбәте.	1	
25-26	Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. (3ч.)\ Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты (1941-1945 еллар) һәм сугыштан соңгы чор	Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. Особенности татарской литературы данного периода. Бөек Ватан сугышы чоры һәм сугыштан соңгы чор әдәбиятына гомуми күзәтү. Бу чор әдәбиятының үзенчәлеге.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Уку: әсәрләрне сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әдәби әсәрләренең язылу вакыты, аларда сурәтләнгән чор

	(3 сәгать)	Жизнь и творчество М. Джалиля «Моабитская тетрадь»: «Мои песни». История возвращения «Моабитских тетрадей» на родину поэта. Тема мужества и героизма. Чувства и переживания лирического героя. Поэтические приёмы в создании стихотворений.\ М. Җәлилнең тормышы һәм иҗаты. “Моабит дәфтәрләре”: “Җырларым” . «Моаб дәфтәрләре»нең шагыйрьнең туган иленә кайту тарихы. Батырлык һәм батырлык темасы. Лирик геройның хисләре һәм кичерешләре. Шигырьләр иҗат итүдә шигъри алымнар.	1	һәм әсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби әсәрне автор фикерен сәнгатьчә җиткерүе буларак кабул итү. Хикәяләү: укылган әсәр эпизодлары һәм өлешләре буенча тасвирлап сөйләү (сүз белән сурәт тудыру). Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җавап бирү. Тест биремнәрен үтәү
		Жизнь и творчество Ф. Карима. «Дикий гусь». Чувство тоски по Родине, по родным и близким.*Тест*\ Ф.Кәримнең тормышы һәм иҗаты. “Кыр казы”. Туган илне, туганнарны һәм якыннарны сагыну хисе.	1	
27-29	Литература 1960-1980 гг. (3ч.)1960-1980 еллар әдәбияты (3 сәгать)	Татарская проза 1960-1980-х годов. Особенности татарской прозы данного периода.\ 1960-1980 еллардагы татар прозасы. Бу чорның татар прозасының үзенчәлекләре.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әсәрләрне уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Проект эше: проект эшен башкару өчен материал җыю һәм системалаштыру, фикер алышу, проект эшен башкару, телдән чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү.
		А. Гилязов «Три аршина земли». Художественное осмысление национальных черт характера человека, находящегося вдали от Родины. А.Гыйләҗевнең «Өч аршын җир» повесте. Ватаннан ерак булган кешенең милли характер үзенчәлекләрен сәнгатьчә аңлау.	1	
		А.Гилязов “Три аршина земли”. Роль хронотопа дороги в раскрытии характера главного героя произведения.\ А. Гыйләҗевнең «Өч аршын җир» повесте. Әсәрнең төп героеның характерын ачуда юл хронотобының роле.	1	

30	Татарская лирика 1960-1980-х годов. (1ч.)\ 1960-1980 еллар шигърияте (1 сәгать)	Татарская лирика 1960-1980-х годов. Особенности татарской лирики данного периода. Творчество Р. Файзуллина «Страна нюансов»: «Действительность», «Время», «Осенний дождь», «Весеннее настроение». Философские размышления поэта о времени, истории, жизни. Творчество Р. Хариса «Белое полотенце». Проблема сохранения национальных традиций. \1960-1980 еллар шигъриятенә гомуми күзәтү. Р. Фәйзуллинның «Нюанслар иле»: «Чынлык», «Вакыт», «Көзге яңгыр», «Язгы кәеф», Р. Харисның «Ак сөлге» шигырьләре	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әсәрләрне уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Декламацияләү:текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
31	Татарская драматургия 1960-1980-х годов.(1ч.)\ 1960-1980 еллар драматургиясе (1 сәгать)	Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Особенности татарской драматургии данного периода. Творчество Т. Миннуллина. Драма «Когда собираются друзья». Нравственные проблемы в произведении.\ 1960-1980 еллар драматургиясе үзенчәлекләре. Туфан Миңнуллин иҗаты, «Дуслар җыелган җирдә» драмасы. Әсәрдә күтәрелгән әхлак проблемалары	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу
32	Татарская литература рубежа XX-XXI веков. (1ч.)\ XX гасыр ахыры – XXI гасыр башында татар әдәбияты (1 сәгать)	Татарская литература рубежа XX-XXI веков. Особенности развития татарской литературы данного периода. Творчество Р. Миннуллина «Что говорят памятники». Гимн мужеству и героизму советского народа.\ XX гасыр ахыры – XXI гасыр башында татар әдәбияты	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын,

		үзенчәлекләре. Р. Миннуллин иҗаты «Һәйкәлләрне тыңлыйк!» шигыре. Совет халкының батырлыгына һәм каһарманлыгына гимн.		проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү
33	Развитие современной татарской литературы. (1ч.)\ Хәзерге татар әдәбияты үсеше (1 сәгать)	Развитие современной татарской литературы. Обзор. Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами. Рассказ А. Ахметгалиевой «Эхо». Отношения между матерью и детьми. Роль матери в жизни человека.\ Хәзерге татар әдәбияты үсешенә күзәтү. Дөньяви әдәби процесс. Татар, рус, чит ил әдәбиятларының бәйләнеше.А. Әхмәтгалиева-ның «Кайтаваз» хикәясе. Балалар һәм ана арасындагы мөнәсәбәт. Кеше тормышында әнинең роле.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең сюжетын темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү
34	Теория литературы Подведение итогов.(1ч.) /Әдәбият теориясе. Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	Повторение пройденного материала.Теория литературы. Итоговый урок\ Үткән материалны кабатлау. Әдәбият теориясе. Нәтиҗәләр чыгару.	1	Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү.